

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия.

LXXXI заседание, четвъртък, 10 февруарий 1911 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Н. Гимиджийски, въ 9 ч. 45 м. прѣдъ владне)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да прѣвѣри списъка на отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь д-ръ А. Гиргиновъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Василъ Александровъ, Алексан Ангеловъ, Георги Арабаджиевъ, Славчо Бабаджановъ, Цаньо Варбаловъ, Димитъръ Бончевъ, Недѣлко Вельовъ, Георги Георговъ, Иванъ Госповъ, Гавриилъ Гроздановъ, Стамо Грудовъ, Ионко Гунчевъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Милошъ Дановъ, Тодоръ Димчевъ, д-ръ Иванъ Дрънковъ, д-ръ Лука Дѣяновъ, Ангелъ Дюлгеровъ, Василъ Здравевъ, Тодоръ Икономовъ, Александъръ Капазирски, Христо Конкилевъ, Никола Коцевъ, Маринъ Кърнаровъ, Рашко Маджаровъ, Василъ Мантовъ, Илия Марковски, Кръстьо Мирски, Никола Митевъ, д-ръ Пенко Наковъ, Емануилъ Начевъ, Георги Палашевъ, Паскалъ Паскалевъ, Недко Пеневъ, Димитъръ Пенковъ, Петъръ Пеневъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Драганъ Поповъ, Никола Поповъ, Диньо Ранновъ, Ангелъ Русевъ, Теодоръ Теодоровъ, Христо Тоневъ, Недѣлко Топаловъ, Димитъръ Христовъ и Рангелъ Яневъ)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Отсъствуватъ 46 души; има палице нужното число, за да се състон заседанието законно.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е по-стѣпнило законодателно прѣдложение отъ шуменския народенъ прѣдставителъ г. Краевъ, за измѣнение и допълнение закона за горитѣ, приодписано отъ 74 души народни прѣдставители. Това прѣдложение ще се отпечата, ще бѣде раздадено на г. г. народнитѣ прѣдставители и, по рѣшението имъ, ще се постави своевременно на дневенъ редъ.

Има думата г. министъръ-прѣдседателтъ.

Министъръ-прѣдседателъ А. Малиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми да ви прочета подписания вчера отъ държавния глава указъ за продължение на сесията: (Чете)

„У К А З Ъ

№ 1.

„НИЕ ФЕРДИНАНДЪ I

„съ Божия милостъ и народната воля

„Царъ на българитѣ.

„По прѣдложението на Нашия прѣдседателъ на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията, прѣдставено Намъ съ доклада му подъ № 122 отъ 9 февруарий текущата година, и възъ основа на чл. 129 отъ конституцията,

„Постановихме и постановяваме:

„I. Да се продължи третата редовна сесия на XIV-то обикновено Народно събрание до 15 февруарий тази година включително.

„II. Изпълнението на настоящия указъ възлагаме на Нашия прѣдседателъ на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията.

„Издаденъ въ София на 9 февруарий 1911 г.

„На първообразния съ собствената на Негово Величество рѣка написано

Фердинандъ.“

„Приподписалъ:

„Прѣдседателъ на Министерския съвѣтъ, министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията:

А. Малиновъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Пристѣпиме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто трето четене на законопроекта за постройката на казарми и други войскови здания за нуждитѣ на войската. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за постройката на казарми и други войсковы здания за нуждитѣ на войската.

„Чл. 1. За постройката на здания да се вписва ежегодно въ бюджета на Министерството на войната

по 390.000 л. до довършване на всички необходими казарми и други войскови здания, независимо от кредита, който ежегодно се прѣдвѣжда въ бюджета за ремонтъ, наемъ и др., включително и вписаната въ бюджета за 1911 г. за тази цѣль сума 390.253 л.

„Чл. 2. Въ обяснителната таблица къмъ ежегодния бюджетъ да се указва, какви именно здания ще бѣдатъ строени и гдѣ, срѣщу вписаната въ бюджета сума споредъ този законъ.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прочетения законопроектъ на трето четене, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва на трето четене законопроектътъ за разрѣшение на Поповската и Троянската градски общини да сключатъ заемъ и пр. Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Чете)

„З а к о н ъ

а) за разрѣшение на Поповската и Троянската градски общини да сключатъ заемъ, и б) за измѣнение: 1. закона за разрѣшение на общинитѣ: Врачанска, Ескиджумайска, Кюстендилска, Ломска, Новозагорска, Панагюрска и Севлиевска да сключатъ заемъ; 2. закона за разрѣшение на общинитѣ въ градоветѣ: Ломъ, Кюстендилъ, Свищовъ, Станимака, Плѣвнѣ, Дупница, Балчикъ и Харманлий да сключатъ заемъ; 3. закона за разрѣшение на Софийската градска община да сключи заемъ въ размѣръ 35.000.000 л. златни номинални, и 4. закона за разрѣшение на Русенската и Етropolisката градски общини да сключатъ заемъ.

„Чл. 1. Разрѣшава се на общинитѣ въ градоветѣ: Попово и Троянъ да сключатъ заемъ въ размѣри и при условия, показани въ слѣднитѣ два члена.

„Чл. 2. Поповска община. Заемътъ ще бѣде въ размѣръ на 300.000 л. и ще се сключи отъ Българската народна банка при слѣднитѣ условия: а) лихва 7% годишно и срокъ за изплащане 40 години; б) за гаранция ще се заложатъ залагаемитѣ приходи на общината въ размѣръ достатъченъ да осигури редовното изплащане на годишнитѣ анюитети; в) добитата отъ заема сума ще се употреби: за постройка на доходно здание 125.000 л. и за прокопаване на каналъ между двѣтъ градски махали (корекция на р. „Калакачъ“) — 175.000 л.

„Чл. 3. Троянска община. Заемътъ ще бѣде въ размѣръ на 100.000 л. и ще се сключи отъ Българската народна банка при слѣднитѣ условия: а) лихва 7% годишно и срокъ за изплащане 30 години; б) за гаранция ще се заложатъ слѣднитѣ общински приходи: бачъ, интизапъ, сергийно право, общински врѣхнини, кръвнина и наемъ отъ общинскитѣ сгради; в) добититѣ отъ заема суми ще се употребятъ за постройка на училища: въ Троянъ двѣ и въ четири махали, влизащи въ състава на Троянската община — четири.

„Чл. 4. Чл. 4 отъ обнародвания прѣзъ 1907 г. „законъ за разрѣшение на общинитѣ: Врачанска, Ескиджумайска, Кюстендилска, Ломска, Новозагорска, Панагюрска и Севлиевска да сключатъ заемъ“ се измѣня въ смисълъ: останалитѣ неупотрѣбени за постройка на перални суми въ размѣръ 11.032 л. и тия за направа градски канали въ Кюстендилъ въ размѣръ на 72.833 л., или всичко 83.865 л. да се употребятъ за прѣустройство на „Чифте-баня“.

„Чл. 5. Чл. 3 отъ обнародвания прѣзъ 1910 г. „законъ за разрѣшение на общинитѣ въ градоветѣ: Ломъ, Кюстендилъ, Свищовъ, Станимака, Плѣвнѣ,

Дупница, Балчикъ и Харманлий да сключатъ заемъ“, се измѣнява въ смисълъ: сумитѣ останали неупотрѣбени за постройка: а) на скотобойна въ размѣръ на 30.487 л.; б) — за пералня — 5.000, и в) — за вдигане втори етажъ на училището „Отецъ Пансий“ въ Кюстендилъ — 44.000, или всичко 79.487 л. да се употребятъ: 1) за изплащане отчужденитѣ мѣста и сгради по прилагане градския планъ 20.000 л.; 2) за прѣустройство на „Чифте-баня“ 44.487 л., и 3) за попълване недостига по горнитѣ суми — 15.000.

„Чл. 6. Пунктове 1—7, 9, 11, 13 на чл. 7 отъ обнародвания прѣзъ 1906 г. „законъ за разрѣшение на Софийската градска община“ да сключи заемъ въ размѣръ 35.000.000 л. златни номинални се измѣнява въ слѣдния смисълъ:

„1. За изплащане заемитѣ и остатъцитѣ отъ заемитѣ, означени въ пунктове 1—5 включително, да се употребятъ 18.852.032-61 л., каквато сума дѣйствително е дължена и изплатена вече отъ Софийската община, вмѣсто прѣдвидѣнитѣ за сѣщитѣ цѣли 18.920.000 л.;

„2. За изплащане стойността на отчужденитѣ до 1906 г. отъ Софийската градска община и неизплатени недвижими имоти за обществена потребъ, както и дълговетѣ по неликвидирани прѣдприятия за постройка, доставки и прѣкупи на общински доходи (пунктъ 6 отъ закона) да се употребятъ 955.893-86 л., вмѣсто прѣдвидѣнитѣ 1.100.000 л.;

„3. За построяване на Софийскитѣ общински минерални бани съ хотелъ при банитѣ (пунктъ 7) да се употребятъ 1.997.834-55 л., вмѣсто прѣдвидѣнитѣ за сѣщата цѣль 1.800.000 л.;

„4. за построяване тържище и направа скотобойна (пунктъ 9 отъ закона) да се употребятъ 1.100.000 л., вмѣсто прѣдвидѣнитѣ 1.000.000 л.;

„5. За продължение канализацията, дѣто нѣма такава (пунктъ 11) да се употребятъ 299.937-49 л., каквато сума дѣйствително е изразходвана, вмѣсто прѣдвидѣнитѣ 300.000 л., и

„6. За лихви, разноски и резерви по новия заемъ (пунктъ 13) да се употребятъ 1.444.301-49 л., каквато сума дѣйствително е изразходвана за тия цѣли, вмѣсто прѣдвидѣнитѣ 1.530.000 л.

„Чл. 7. Пунктъ 1 на чл. 2 отъ обнародвания прѣзъ 1910 г. „законъ за разрѣшение на Русенската и Етropolisката градски общини да сключатъ заемъ“ се измѣня въ слѣдния смисълъ:

„За конвентирание дълга на общината къмъ Българската народна банка да се употребятъ 2.031.188 л., каквато сума дѣйствително е дължена и изплатена на банката отъ Русенската градска община, вмѣсто прѣдвидѣнитѣ за сѣщата цѣль 2.300.000 л. Останалата свободна, въ слѣдствие това намаление, сума въ размѣръ 268.812 л. да се употреби за слѣднитѣ цѣли:

„а) за усиляване прѣдвидѣния въ пунктъ 7 (чл. 2) кредитъ за постройка на градски домъ и за отчужденіе потребнитѣ за цѣльта частни мѣста 100.000 л.;

„б) за усиляване прѣдвидѣния въ пунктъ 6 (чл. 2) кредитъ за постройка на салхани и тържище 70.000 л.;

„в) за донизплащане отчуждаемитѣ се за държавната дѣвическа гимназия мѣста (пунктъ 5) 40.000 л.;

„г) за усиляване прѣдвидѣния въ пунктъ 5 (чл. 2) кредитъ за училищнитѣ постройкы 42.812 л., и

„д) за изработване окончателнитѣ проекти за канализацията на града Русе 16.000 л.“

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ на трето четене прочетения законопроектъ за разрѣшение на Поповската и Троянската градски общини да сключатъ заемъ и пр., както го прочете г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

По-нататък от дневния ред слѣдва прѣдложението за одобрение сключеното съглашение за търговия и мореплаване между България и Турция. Моля г. докладчика да го прочете.

Г. Шиваровъ: Прѣдложението не е раздадено.

А. Екимовъ и др.: Раздадено е.

„Конвенция

за търговия и мореплаване.

„Царското българско правителство и императорското отоманско правителство, като водятъ прѣговори за сключване на единъ договоръ за търговия и мореплаване, по взаимно съгласие, възприеха слѣдующия приврѣменъ режимъ за търговия и мореплаване между двѣтъ страни.

„Чл. I. Ще има пълна и цѣлокупна свобода на търговия и мореплаване между Царство България и Отоманската Империя. Подданицитѣ на двѣтъ договорящи страни ще могатъ, съгласно мѣстнитѣ закони и правилници, свободно да пътуватъ и да се установяватъ въ територията на другата страна. Подданицитѣ на всѣка една отъ странитѣ, които сж установени или врѣменно живѣятъ въ територията на другата, ще се ползватъ досѣжно тѣхната търговия, професия, занаятъ или индустрия съ сѣщитѣ права, както мѣстнитѣ подданици и нѣма да бждатъ подлагани на тегоби, данѣци, такси, подѣ каквито и да било названия, по-високи отъ тия, които плащатъ мѣстнитѣ подданици.

„Прѣдшествующитѣ постановления не ще бждатъ приложими на аптекаритѣ, търговскитѣ посредници, селскитѣ кръчмари, сарафитѣ, ржчнитѣ продавачи и къмъ други лица, които упражняватъ амбулантна търговия.

„Чл. II. Произведенията отъ българско произхождение и фабрикация, които ще бждатъ вписани въ Турция и произведенията отъ отоманско произхождение и фабрикация, които ще бждатъ вписани въ България, ще се подлагатъ респективно досѣжно вносниѣ, износниѣ и транзитниѣ права, както и досѣжно реекспортирането, транзита, антрепозита и митническитѣ формалности, на сжщото третиране, както произведенията на най-облагодприятствувания народъ и тѣ нѣма да бждатъ облагани съ никакво добавъчно митническо право, акцизъ или октроа, мѣстно или отъ какъвто и да е другъ видъ или съ нови добавъчни такси, освѣнъ тия, които по настоящемъ сжществуватъ или на които ще се подлагатъ за въ бждѣще мѣстнитѣ произведения и тия на най-облагодприятствувания народъ.

„Изключава се отъ горното постановление тютювтѣ произвеждани въ Отоманската Империя, който при износа му за България ще се облага съ износно право, наречено „Рефтишъ“.

Министъръ-прѣседателъ А. Малиновъ: Още на 8 е раздадено.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Още оня день го получихме.

Понеже има нѣкои поправки въ прѣдложението, затова ще моля да обърнете внимание, когато го чета. (Чете)

„Convention

pour le Commerce et la Navigation.

„Le Gouvernement Royal de Bulgarie et le Gouvernement Impérial Ottoman, se trouvant en pourparlers pour la conclusion d'un Traité de Commerce et de Navigation, ont d'un commun accord, adopté le régime provisoire suivant pour le commerce et la navigation entre les deux Pays.

„Art. I. Il y aura pleine et entière liberté de commerce et de navigation entre le Royaume de Bulgarie et l'Empire Ottoman. Les sujets de l'une des Parties contractantes pourront, conformément aux lois et règlements locaux, voyager et s'établir librement sur le territoire de l'autre. Les sujets de l'une des Hautes Parties qui sont établis ou résident temporairement sur le territoire de l'autre jouiront dans l'exercice de leur commerce, profession, métier ou industrie, des mêmes droits que les nationaux et ne seront pas soumis à des charges, impôts, taxes sous quelque dénomination que ce soit, autres ou plus élevés que ceux qui frappent les nationaux.

„Les dispositions précédentes ne seront pas applicables aux pharmaciens, aux courtiers de commerce, aux cabarettiers de village, aux agents de change, aux colporteurs et aux autres personnes qui exercent un commerce ambulante.

„Art. II. Les produits d'origine ou de manufacture bulgare qui seront importés en Turquie et les produits d'origine ou de manufacture ottomane qui, seront importés en Bulgarie seront respectivement soumis—quant aux droits d'importation, d'exportation, de transit, quant à la réexportation, le transit, l'entrepôt et aux formalités douanières — au même traitement que les produits de la nation la plus favorisée et ils ne seront soumis à aucun droit additionnel de douane, d'accise ou d'octroi, local ou de tout autre genre, ou à des taxes accessoires nouvelles autres que ceux qui existent actuellement ou dont seraient frappés à l'avenir les produits nationaux et ceux de la nation la plus favorisée.

„Est excepté de la disposition ci-dessus le tabac produit dans l'Empire Ottoman, qui, lors de son exportation en Bulgarie, restera assujetti au droit d'exportation dit „Reftich“.

„При това, изброенитѣ по-долу турски стоки, когато се внасятъ въ България, ще плащатъ слѣдующитѣ митнически права:

„Т а р и ф а.

№ по редъ	№ на общата българска тарифа	Наименование на стокитѣ	Митническото право, което ще се събира на 100 кгр.
1	ex 32	Солена риба:	левове
		1. Лакерда	30—
		2. Паламуть, скумбрии, хамсии, колорудии, ставриди и сардели	8—
2	43	Пърженъ нахуѣ, „леблеби“ . . .	4—
3	58	Смокини:	
		а) въ кутни и въ торбички отъ бѣло платно, тежки 10 кгр. и по-малко	8—
		б) на низи и въ човали	4—
4	59	Фурми всѣкакъвъ видъ	7—
5	60	Прѣсно грозде за мъсть и за ядене	7-50
6	82 а	Маслини солени обикновени . . .	4—
7	ex 83	Сусамъ	4—
8	111	Рахатъ-локумъ	4—
		Б ѣ л ѣ ж и а. За да може рахатъ-локумъ да се вписа съ намаляването мито 4 л., той трѣбва да бѣде на малки парчета нарѣзанъ на дребно, готовъ за продажба. За нареждането на рахатъ-локума не бива да се употребява ситна захаръ, освѣнъ въ една пропорция 5%, максимумъ отъ общата тежестъ на локума и ситната захаръ; всички друга захаръ, надъ тази пропорция, ще бѣде обложена като захаръ.	
9	112	Халва — всѣкакви видове	3—
10	ex 117	Пекмезъ отъ грозде, безъ прибавки на захаръ и алкохолъ	8—
11	134 а	Сапунъ за пране несѣдържащъ повече отъ 2 на сто минерални вещества, като талкъ, содовъ и потасовъ силикатъ (водно стѣкло), варовитъ карбонатъ и пр.	10—
12	358 а	Памучна прежда, наречена „Султанъ“, сурова и небоядисана до нумеръ 14 английски включително	20—

„Разбира се, че отоманскитѣ стоки, изброени по-горѣ, не ще плащатъ при вноса имъ въ България други такси, нито пъкъ по-високи отъ ония, означени въ закона отъ 31 януарий/13 февруарий 1905 г. за акцизитѣ и въ закона отъ 20 януарий/2 февруарий 1904 г. за октроата, измѣненъ съ ония отъ 30 декемврий 1903 г./12 януарий 1904 г. и отъ 28 мартъ/10 априлий 1905 г.

„Чл. III. Българскитѣ кораби и тѣхнитѣ товари въ Турция и отоманскитѣ кораби и тѣхнитѣ товари въ България ще се ползватъ досѣжно такситѣ за тонажъ, за портъ, за пилотажъ, за фаръ, за карантина, както и досѣжно всички други подобни права, събирами въ пристанищата, басейнитѣ, доковетѣ, рейдитѣ на договарящитѣ страни, съ същото третиране, както корабитѣ и товаритѣ принадлежащи на най-облагоприятствуваната нация.

„En outre les marchandises ottomanes énumérées ci-après paieront à leur entrée en Bulgarie les droits de douane ci-dessous:

„Т а р и ф.

№ по редъ	№ на общата българска тарифа	Наименование на стокитѣ	Митническото право, което ще се събира на 100 кгр.
1	ex 32	Poisson salé:	Франки
		1) lakerda	30—
		2) palamidés, maquereaux, hamsie, coloroudia, stavridia et sardelia	8—
2	43	Pois-chiches grillés „Leblébi“ . . .	4—
3	58	Figues:	
		а) en boîtes et sacs de toile blanche pesant 10 kilgrs et au dessous	8—
		б) en chapelets et en sacs	4—
4	59	Dattes de toutes espèces	7—
5	60	Raisin frais pour vendange et de table	7-50
6	82 а	Olives ordinaires salées	4—
7	ex 83	Sésame	4—
8	111	Rahat locoum	4—
		Remarque. — Pour que le rahat-locoum soit admis au taux réduit de fr. 4 il doit être présenté en petits morceaux prêts pour la vente en détail. Pour l'arrangement du rahat-locoum on ne pourra employer le sucre en poudre qu'en proportion de 5% au maximum du poids cumulé du locoum et du sucre en poudre; tout le sucre au dessus de cette proportion sera imposé comme sucre.	
9	112	Helvas de toutes espèces	3—
10	ex 117	Pekmez de raisin sans addition de sucre et d'alcool	8—
11	ex 134 а	Savon pour blanchissage ne contenant pas au dessus de deux pour cent de matières minérales telles que t.l.c, silicates de sodium et de potassium (verre soluble), carbonate de chaux, etc.	10—
12	358 а	Fils de coton dit „Soulan“ écru et non teints, jusqu'au № 14 anglais inclusivement	20—

„Il est bien entendu que les marchandises ottomanes susmentionnées ne paieront, à leur entrée en Bulgarie des taxes autres ni plus élevées que celles indiquées dans la loi du 31 Janvier/13 Février 1905 sur les accises et dans la loi du 20 Janvier/2 Février 1900 sur les octrois modifiée par celle du 30 Décembre 1903/12 Janvier 1904 et du 28 Mars/10 Avril 1905.

„Art. III. Les navires bulgares et leurs cargaisons en Turquie et les navires ottomans et leurs cargaisons en Bulgarie jouiront, quant aux taxes de tonnage, de port, de pilotage, de phare, de quarantaine et à tous les autres droits similaires, perçus dans les ports, bassins, docks, rades et havres des Pays Contractants du même traitement que les navires et cargaisons appartenant à la nation la plus favorisée

„Същитѣ кораби и товари ще се ползватъ, тъй също и въ всѣко друго отношение, отъ третирането на най-облагодиятствувания народъ, като се разбира, че тѣ нѣма въ никой случай да се ползватъ отъ изключителното третиране, съ което се ползватъ, по силата на изключителния капитуляционенъ режимъ, корабитѣ принадлежащи на най-облагодиятствувания народъ. Досѣжно полицията и юрисдикцията, както и всѣки случай на изключително третиране, въз основа на казания изключителенъ режимъ, материята ще се урежда споредъ правилата на европейското международно публично право.

„Чл. IV. Приложенията XII и XIII къмъ търговската и митническата спогодба, сключена между България и Турция на 30 декемврий 1906 г., досѣжно специалнитѣ отстъпки, дадени на пограничната търговия и на режима на двувластнитѣ имоти, оставатъ въ сила прѣзъ срока на настоящата конвенция.

„Чл. V. Уговорено е, че българскитѣ и отоманскитѣ стоки, внесени въ респективнитѣ митници слѣдъ 15/28 януарий 1911 г. и които не са били обезмитени въ миналата на влизането въ сила настоящата конвенция, ще се ползватъ отъ режима, означенъ въ чл. II.

„Чл. VI. Настоящата конвенция, която ще влѣзе въ сила слѣдъ размѣната на ратификациитѣ, ще има сила за една година.

„Обаче, двѣтѣ договорящи страни си запазватъ правото да денонсиратъ настоящата конвенция слѣдъ 1/14 ноемврий 1911 г., въ случай че договоръ за търговия и мореплаване не бѣде сключенъ и прѣдставенъ до тая дата на одобрение въ респективнитѣ парламенти.

„Въ таквъ случай настоящата конвенция прѣстава да дѣйствува 15 дена слѣдъ официалното съобщение, което ще бѣде направено отъ едната отъ двѣтѣ страни.

„Съставена въ Цариградъ въ двоенъ екземпляръ на 6/19 февруарий 1911 г.

„Български делегатъ Отомански делегатъ
опълномощенъ опълномощенъ
пълномощенъ министъръ, министъръ на финанситѣ.

(п.) М. К. Сарафовъ. (п.) Мехмедъ Джавидъ.

„Les mêmes navires et cargaisons jouiront aussi sous tous les autres rapports du même traitement de la nation la plus favorisée, étant bien en tendu qu'ils ne pourront en aucun cas bénéficier du traitement exceptionnel dont jouissent, en vertu du régime d'exceptionnel des capitulations, les navires appartenant à la nation la plus favorisée. Les matières de police et de juridiction, ainsi que tout cas du traitement exceptionnel d'après le susdit régime d'exceptionnel, seront régis par les règles du Droit International Public Européen.

„Art. IV. Les annexes XII et XIII de l'Arrangement Commercial et Douanier conclu entre la Bulgarie et la Turquie le 30 Décembre 1906, relativement aux faveurs spéciales accordées au trafic des districts limitrophes et au régime des propriétés mixtes, resteront en vigueur pendant la durée de la présente Convention.

„Art. V. Il est convenu que les marchandises Bulgares et Ottomanes entrées dans les douanes respectives après le 15/28 Janvier 1911 et qui n'auront pas été dédouanées au moment de la mise en vigueur de la présente Convention profiteront du régime indiqué à l'Art. II ci-dessus.

„Art. VI. La présente Convention, qui commencera à produire ses effets à partir de l'échange des ratifications, aura force pour un an.

„Toutefois, les deux Parties Contractantes se réservent de dénoncer la présente Convention après le 1/14 Novembre 1911 dans le cas où un Traité de Commerce et de Navigation n'aura pas été conclu et présenté jusqu'à à cette dernière date à la ratification des Parlements respectifs.

„Dans ce cas, la présente Convention prendra fin 15 jours après la notification officielle qui serait faite par l'une des deux Parties.

„Fait à Constantinople en double le 6/19 Février 1911.

„Le Délégué Bulgare Le Délégué Ottoman
autorisé autorisé
„Le Ministre Plénipotentiaire Le Ministre des Finances

(Sig) M. K. Sarafoff. (Sig) Mehmed Djavid.

И. Хаджиевъ: Г. докладчикът да даде малко обяснения по последната алинея въ трета точка, какво се разбира.

А. Стамболийски: По внасянето на гроздето дайте обяснения.

* Я. Божилсъв: За гроздето кажете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърът на финанситѣ.

А. Екимовъ: И азъ пѣхъ да запитамъ нѣщо, за да го обясни г. министърът.

Министъръ А. Ляпчевъ: Кажете.

А. Екимовъ: Въ пунктъ първи, въ нумерацията на стокитѣ, които ще се внасятъ, са означени риби, които ще се ползватъ съ по-малко мито, откозкото е означено въ общата митническа тарифа. Азъ знамъ, че рибата паранъ се внася много отъ Турция. Ето защо желая г. министърът на финанситѣ да обясни, ще влиза ли и тази риба, макаръ да не е указана въ категорията, съ намалено мито, или ще остане да се облага по общата митническа тарифа.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърът на финанситѣ.

Министър А. Ляпчевъ: Изключая изброените въ съглашението риби, за всички други ще се плаща мито по общата митническа тарифа, което е 20 л. на 100 кгр., вмѣсто 8 л.

Г. Божиловъ искаше да знае за гроздето, да-ли всичкото ще се облага.

Я. Божиловъ: И туй, което е за вино.

Министър А. Ляпчевъ: Обязателно всичкото. Тукъ е казано така: „Прѣсно грозде за мѣстъ и за ядене“.

А. Стамболийски: А по-рано се отпущаше безъ мито.

Министър А. Ляпчевъ: По-рано безъ мито, а сега имате 7-50 л. мито на гроздето за вино, а сѣщо и за ядене, и 20% ще има октроа, което прави 1-50 л., та ще стане всичко 9 л. на грозде, което струва 15 л.; най-малко митото е 40% спрѣмо прѣжната цѣна. Тѣй че, нашите производители лозари нѣма да иматъ опасение и ще бждатъ защитени.

А. Енимовъ: Който яде грозде, да му мисли.

И. Хаджиевъ: Вино и ракия досега не се внасяха. Сега на какъвъ режимъ ще се подчинятъ.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Щомъ не е поменато — на общия режимъ.

Министър А. Ляпчевъ: Сега ще ми позволите да ви дамъ нѣкои по-обща обяснения, защото азъ виждамъ, че има нужда.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ не счетохъ за моя обязаностъ да се спирамъ надълго и нашироко върху тази конвенция, затуй, защото тя е едновременно спוגаждане, което, обаче, съдържа въ себе си основните, капиталните принципи за едно трайно споразумѣние по митническия режимъ между България и Турция. Доколкото азъ разбирамъ материята — а мисля, че я разбирамъ — мога да кажа, че най-мжчипитъ въпроси сѣ разрѣшени; тѣй че, при дефинитивния договоръ, който прѣдстои да сключимъ, нѣма да срѣщнемъ никакви особени мжчотини. Той ще се занимае по-скоро съ нареждането на нѣкои детайли, отколкото съ разрѣшенето на капитални въпроси. Отъ това гледище тази конвенция, макаръ и да е единъ приврѣмепенъ режимъ, е отъ капитално значение.

По-детайлни обяснения. Тази конвенция се занимава само съ 12 артикула отъ нашата обща тарифа; само 12-тѣ турски стоки, които сѣ изброени тукъ, се фиксиратъ у насъ, и на тѣхъ митото се поставя понизко, отколкото на онѣзи, които сѣ прѣдвидѣни въ нашата обща митническа тарифа. Тѣ сѣ доста ясни и нѣма поотдѣлно за тѣхъ тукъ да се спирамъ. Всичко онова, което не е изброено, което не се съдържа изрично въ тѣзи 12 точки, ще се облага, било по отношение на общата митническа тарифа, било по отношение на сключените договори съ другите държави, въ смисълъ, което е най-износно за турските стоки. Ако има по нѣкои артикули, освѣнъ тѣзи, сключени договори съ нѣкои други държави, естествено е, че то е по-износно мито, и турските стоки, по клаузата на най-облагоприятствуваната нация, ще се облагатъ споредъ уговореното мито, а за всички останали стоки, които не сѣ уговорени въ сключените договори съ другите държави, ще се плащатъ мита, които сѣ прѣдвидѣни въ общата наша тарифа. Това е основното начало. Въ замѣна на това турската държава ни отстъпва онова, което тя може да ни отстъпи. Тя има спрѣмо всички държави единъ и сѣщъ режимъ — 11% върху стойността на стоките мито. Тази стойностъ, обаче, по нейния правилникъ за облагане на мита, е сериозно уговорено, че тя не може да бжде произволна, защото всѣки единъ, който

не се съгласи на цѣната, по която турските митници опрѣдѣлятъ стойността, е въ правото да каже: вземете 11% отъ стоката, която ви прѣдставямъ. И затуй, ако сте ходили въ Цариградъ, сте видѣли, че взематъ 11% отъ стоките и тамъ има цѣлъ пазаръ като безистенъ при митницата. Това е гаранцията, че тази цѣна не е произволна.

Казахъ ви, че тази конвенция има много сжществени нѣща, а тѣ сѣ именно слѣдните. Първо, че ние имаме право да облагаме всичките стоки отъ турско произхождение, както и стоките, отъ каквото и да е чуждо произхождение, съ всичките ония такси отъ акцизъ, октроа и пр., които сѣ поставени въ нашите закони, както и да облагаме съ подобни такси допълнително всички турски стоки, съ които такси бихме обложили своите и чуждите стоки. Насрѣщу това, не ще съмнѣние, ние сме дали сжщитѣ права и на съседната империя. Този въпросъ, при положението, което заематъ двѣте държави въ международно отношение, е отъ грамадно значение за насъ: той, разбира се, въ нищо не засѣга турските интереси, защото това сѣ повечко такси, които лежатъ на консоматора, но тѣ сѣ за насъ такива високи такси, че много пжти надминава въ това, което се казва мито. Да вземемъ примѣръ: 3 ст. ще се плати мито на единъ килограмъ халва, а 40 ст. ще се плати такса за халвата отъ акцизъ, и 6 ст. октроа, ставатъ всичко 49 ст. Тѣзи такси отъ октроа и акцизъ, при досегашното положение съ Турция, ние не вземахме, освѣнъ на стоки, които плащатъ мито, и то 20% върху митото; а тѣзи стоки бѣха много малко. Това бѣше единъ отъ мжчипитъ въпроси и той се разрѣши така, както трѣбваше да се разрѣши, защото, иначе, между двѣ съседни държави не е възможно да има наредби за една търговска спогодба.

Другиятъ важенъ въпросъ е оня, който се третира въ чл. 3. Това е мореплаването. Досега нашите кораби, корабите съ български флагъ, имаха права въ турските води на мѣстните кораби; за въ бждѣще тѣ ще иматъ правото на най-облагоприятствуваня народъ по мореплаването. Отъ това гледище, въ слѣдствие наредбите въ турската империя, прѣдполагамъ, че ние сме малко по-добре поставени, отколкото бѣхме по-напрѣдъ. Не ще съмнѣние, че ние нѣма да се ползуваме нито отъ една отъ ония привилегии, съ които се ползуватъ държавите, имеючи тѣй наречените права на капитулации въ турската империя. Кои сѣ, сега, тѣзи права на капитулации, то е единъ много сложенъ въпросъ, който тукъ детайлно не може да се разглежда, но за неговото окончателно уреждане, както вие виждате, въ последната алинея се казва, че досѣжко този въпросъ, България ще се ползува съ правилата на европейското международно публично право. Тѣзи правила, обаче, трѣбва да признаемъ, не сѣ кодифицирани въ нѣкой европейски законъ, общъ за всички; тѣ се състоятъ отъ принципи, възприети отъ една или друга държава, които принципи сѣ усвоени повечко или по-малко въ договори между разни държави. Прието е, както по много законодателни разпоредби, така сжщо и въ случая, да се смѣта, като най-подходящъ типъ на това международно публично право за мореплаването, французкото законодателство; толкозъ повече, че Франция има и повечко договори върху базата на своите закони по тази материя. А тѣ сѣ такива, г. г. народни прѣдставители, че даватъ една много голѣма гаранция за свободното плаване на параходите, не само въ води, които сѣ далече отъ брѣга, но и въ води, които се считатъ частъ отъ територията на държавата, а такива води, слѣдъ дълги спорове въ международното право и въ науката, сѣ признати да бждатъ ония, които се обгрѣщатъ отъ огъня на най-силния топъ. Сега се смѣта, че морската територия е три английски мили, значи, около 5 км., колкото стрѣля топътъ, защото прѣдилага се, че

толкозъ пространство може да се пази отъ брѣга, а оттамъ-нататъкъ водитѣ сѣ общи. Въ водитѣ, които не се засѣгатъ отъ топа, тоже има извѣстни ограничения, но то е въпросъ, който засѣга повечко военитѣ параходи, а въ ония води, които се считатъ частъ отъ територията, споредъ разбирането на французкото законодателство, което въ случая ще ни служи, може-би, най-много за ръководство, тъй като то е най-признатото, има се достатъчно гаранция, че мѣстната властъ не може току-така да се набърква въ парахода, макаръ този параходъ, щомъ е въ нейната вода, да е подъ извѣстни, тъй да се каже, права на полиция и на юрисдикция на респективната държава. Така напр., ако стане скандалъ между самия екипажъ на парахода, тя нѣма право да се бърка. За да има право да се бърка, тя, въ всѣки случай, сѣ ще трѣбва да прѣдизвѣсти респективния прѣдставителъ на държавата, напр. нашия консулъ, т. е. съ неговото знание тя може да дѣйствува. Ще ме освободите отъ разглеждането въ подробности тази материя, защото тя е много деликатна и е една материя, която ще се реди, както виждате, по разбирателството на международното право, което нѣма никакви кодифицирани закони, но което има извѣстни установени принципи, най-важнитѣ, отъ които азъ ви почти упоменахъ, въ смисълъ, че има пълна гаранция за едно не произволно вмѣшательство въ параходитѣ.

Тѣзи сѣ по-сѣществени и най-важнитѣ въпроси, които тази конвенция засѣга и които въпроси, разрѣшени единътъ тѣй, както сѣ сега разрѣшени, ще оставатъ въ всѣки единъ дефинитивенъ договоръ и оттамъ-нататъкъ нашитѣ търговски спогодби ще се развиватъ споредъ нуждитѣ, споредъ икономическитѣ и фискални интереси на всѣка една отъ двѣтъ държави.

Азъ не се впуснахъ нито въ историята на нашитѣ търговски отношения, близки или далечни, съ сѣсѣдната империя, нито въ начина, по който тѣзи прѣговори се водѣха, нито въ икономическитѣ изгоди отъ сѣществующия режимъ досега и отъ режима, който ще настѣпва, защото не се намираме прѣдъ единъ дефинитивенъ договоръ по тази материя, нито пъкъ тя е толкозъ неизвѣстна, та да има нужда отъ особни обяснения. Ще забѣлѣжа само, че този кратъкъ срокъ, отъ двѣ-три седмици, откакто сѣществува тѣй наречената турска диференциална тарифа спрямо нашитѣ стоки и прилагането на нашитѣ мита, прѣдвидѣни въ нашата автономна митническа тарифа, макаръ да не сѣ тѣ увеличени, доказва доста ясно и за едната и за другата страна, колко погрѣшна е мисълъта, че може да има нѣкакво оправдание, фискално или пъкъ икономическо особено, дѣйствието на едната държава спрямо другата по търговски спогодби; абсолютно никакво оправдание не може да има. Азъ слѣдя, какво става съ нашия добитѣкъ, който най-много се засѣга. Той върви, г. г. народни прѣдставители, само че месото въ Одринъ е по-скѣпо.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Плащатъ го турскитѣ консоматори.

Министъръ А. Ляпчевъ: И за доказателство, че това се дължи не на нѣкаква врѣменностъ, на нѣкакъвъ изключителенъ сезонъ, ние имаме поразителни факти на десетѣтъ години, прѣзъ които ние имаме такава спогодба на свободна митническа размѣна съ Турция, отъ 1900 г. до 1911 г., 14 януарий. Ние бѣлѣжимъ, напр., че нашитѣ всевъзможни видове стоки стъ живъ добитѣкъ не сѣ направили никакъвъ прогресъ; тѣ сѣ били близо 5 милиона и нѣщо прѣзъ 1900 г., когато сѣ плащали 8% мито, и по-рано тѣ сѣ били пакъ 5 милиона и нѣщо, и днесъ, когато не плащатъ никакво мито, тѣ сѣ пакъ 5 милиона и нѣщо. Значи, въ случая поне отъ живия добитѣкъ е оче-

видно, че каквито и такси да се налагатъ, каквито и мита да се нахвърлятъ, тѣ ще се платятъ не отъ онзи, който го изнася, не и отъ онзи, който го внася, а ще се платятъ отъ консоматоритѣ въ Турция. Това е очевидно. Въ замѣна на туй, общо ако вземемъ — ще се ограничи само съ едно сравнение — турскитѣ вносы у насъ е направилъ грамаденъ успѣхъ: при снова положение, което бѣше по-рано, отъ 4 милиона лева той е порасналъ на 18 до 20 милиона лева, а нашиятъ не е порасналъ въ сѣщия размѣръ.

Казахъ ви, ако имаше желающа да откриятъ прѣния по този въпросъ, азъ съ готовностъ ще дамъ всичко, което ви интересува като обяснение, но смѣтамъ, че нѣма защо да се спирамъ сега върху тази страна на въпроса; азъ само констатирамъ едно: тѣзи 15—20 лева сѣ достатъченъ урокъ и за двѣтъ страни, за да се разбере, че всички тѣхни стоки, положително всички, дори съ текстилнитѣ стоки на едната и на другата държава, сѣ така разпрѣдѣлени, природата ги е разпрѣдѣлила така, че единътъ да се произвеждатъ въ едната страна, а другитѣ — въ другата страна. И всѣко едно насилствено спиране съ такси, съ мита на единътъ стоки, за смѣтка на другитѣ, винаги ще бѣде противоеестествено и, като такова, ще тежи върху самитѣ мѣстни консоматори, а нѣма да тежи върху износа на другата страна. Така е съ нашитѣ стоки, които се внасятъ въ Турция, и горѣ-долу така е, макаръ и не въ сѣщия размѣръ, съ турскитѣ стоки, които се внасятъ у насъ.

При това положение, да се допуска мисълъта, че ние можемъ да живѣемъ въ аномални търговски отношения, или че можемъ да търсимъ особени привилегии за едната или другата страна отъ туй, че ще увеличимъ митото на тази или опази стока, това, по моето разбиране, е една голѣма безсмислица. Ние трѣбва да търсимъ, кѣтъ можемъ да се улеснимъ, ние да улеснимъ нашия износъ тамъ, па и тѣ да улеснятъ своя износъ у насъ. И тази истина ще стане още по-очебиюща, когато ще влѣзе въ сила тази конвенция, която сега сме заключили, която ще трае по-дълго врѣме, отколкото това аномално врѣме на диференциални тарифи, защото ще се види много ясно, отъ каква грамадна полза за турския износъ е билъ онзи режимъ, противъ който, тъй или иначе, се възставаше; възставаше се, по моето разбиране, не отъ причини, като необходими послѣдствия на нашата независимостъ — азъ това отхвърлямъ най-категорично, защото, който се осмѣли да поддържа туй, азъ мога да заявя, че той не разбира, що е клауза на най-облагодприятствуваната нация. Вѣрно е, че въ Цариградъ има заинтересовани хора, които твърдятъ това, има чужденци, заинтересовани за своитѣ брашна, сукна и пр. и, обратно, за своитѣ маслини у насъ, за своето дървено масло, сапунъ и т. н., но не е вѣрно, че двѣ държави, макаръ напълно независими, не могатъ да сключатъ договоръ, който да не съставя частъ отъ клаузата на най-облагодприятствуваната нация спрямо трети държави, особено когато държавитѣ сѣ сѣсѣдни. Ние имаме примѣри: Португалия и Испания сѣ двѣ съвършено отдѣлни политически държави, напълно независими една отъ друга, но, като сѣсѣдни държави, иматъ помежду си тарифи, които уговарятъ въ всички договори. Ние имаме Испания и Бразилия, много отдалечени една отъ друга, па имаме и много други държави, които повечко или по-малко държатъ този редъ. Не може, разбира се, Франция да сключи съ друга държава договори съ отстъпки, безъ съ тѣзи отстъпки да се ползува Германия, или обратно; но то е друго: хората сѣ водили война и сѣ сключили слѣдъ нея, въ 1871 г., единъ договоръ, съ клауза, че ще се ползуватъ отъ клаузата на най-облагодприятствуваната държава. То е сѣвѣмъ друго положение. Положението за насъ е такова, че, при всичко че има въ Турция режима на капитулациитѣ, по моето разби-

ране — не мога да влизамъ въ подробности — не е само по себе си задължително нито за Турция, нито за насъ, че не бихме могли да имаме помежду си единъ такъвъ режимъ, който да не бжде достояние на други по клаузата на най-облагодетелствувания народъ. Отъ наша страна имаше и — убѣденъ съмъ — ще има всичката готовностъ въ това отношение. Остава да има такава готовностъ и въ насърчената страна. Азъ обичамъ да вѣрвамъ, че опитътъ, който ще се покаже отъ този режимъ, който сега ще въведемъ, ще дойде да убѣди и нашитъ съсъди въ ползата отъ единъ такива дори особени нареждания по нѣкои стоки или нѣкои начини за търговията между двѣтъ държави.

Съ тия нѣколко думи, г. г. народни прѣдставители, азъ приключвамъ малкото обяснения, които желаяхъ да ви дамъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Стоименъ Савовъ.

С. Савовъ: Азъ ще кажа само двѣ думи. Понеже този договоръ е привремененъ, азъ бихъ желалъ, пото, когато ще се сключва трайниятъ договоръ, да се направи слѣдното относително гроздето: — азъ не съмъ съгласенъ съ г. Божилова — въ случай на неурожай, когато България нѣма грозде, гроздето, само за ядене, да се облага до 2½%.

Докладчикъ Г. Данаиловъ: Финансовиятъ министъръ може всѣки пътъ да измѣни това.

С. Савовъ: Моля. — Азъ съмъ свидѣтель, че тая година гроздето въ Сѣверна-България, кждѣ хората сж свикнали да ядатъ грозде, бѣ достигнало до 91 л. 100-тъ кгр., даже и единъ левъ се продаваше килограмъ грозде, а пъкъ знайно е, че докато се възобнови лозята у насъ, ще има пужда да се пропуска съ 2½% гроздето тамъ, кждѣто е нужно.

И друго едно нѣщо има. Въ бжджия договоръ, въ чл. 1, би трѣбвало да се прѣвдидятъ правата на турскитѣ ходжи, които идватъ отъ Турция въ България. (Смѣхъ) Вие се смѣтете, ама това е една сериозна работа, това е едно мѣсто миѣние, което, може-би, заслужава внимание. Турскитѣ ходжи, които дохождатъ отъ Турция, подъ прѣдлогъ на извършване религиозни обрѣди, лѣжатъ турското население да напуца своята хубава работа и да се изселва, а знайно е, че турцитѣ данъкоплатци сж най-добритѣ хора въ държавата. Тѣхъ ги лѣжатъ, подъ прѣдлогъ, че ще ги спасяватъ, че като отидатъ въ Анадола, ще получатъ священъ рай, обаче, отиватъ тамъ, опропастватъ се и се връщатъ. Такъвъ случай имаше миналата година въ Герлово, кждѣто се бѣха задигнали 1—2 села, масово се изселиха и, слѣдъ като не можаха да намѣрятъ прибѣжище въ Турция, бидоха принудени да се върнатъ на нова смѣтка, и всички хора, които спекулираха съ тѣхния имотъ, пострадаха. Това е единъ много сериозенъ въпросъ. Та, когато ще се третира този въпросъ, относително турскитѣ ходжи, които третиратъ България...

А. Стамболийски: Да се облагатъ съ мито. (Общъ смѣхъ)

С. Савовъ: Не да се облагатъ съ мито; недѣйте става такива дрѣвници! (Смѣхъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Савовъ.

С. Савовъ: Когато на турскитѣ ходжи е позволено да кръстосватъ България, защо да не е позволено и на нашитѣ свещеници или учители да правятъ сжщото въ Турция? Това е единъ важенъ въпросъ,

който трѣбва да се третира еднакво за двѣтъ страни: ние сме съсъди.

Ето защо, азъ искахъ да направя тия бѣлѣжки, за да се иматъ прѣдъ видъ при бжджия договоръ, които ще се сключатъ съ Турция.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Екимовъ.

А. Екимовъ: Г. г. народни прѣдставители! Съгласението, което ни е прѣдставено на одобрение, е единъ международенъ актъ, въ който ние не можемъ да измѣнимъ даже нито една точка; обаче, това не ни отнема правото да кажемъ и ние своето миѣние, какъ гледаме на въпроситѣ, именно на икономическия връзки между съсъдната империя и България.

Икономическитѣ връзки, г. г. народни прѣдставители, между двѣ държави често пѣти се противопоставятъ на нѣкакви политически разногласия: при липсата на икономически връзки, по-често избухватъ конфликти; тѣ сж, които заставятъ ръководителитѣ на управленията въ двѣтъ държави да се противопоставятъ на конфликтитѣ, да бждатъ по-хладнокрѣвни при разискването на политическитѣ разногласия и да живѣятъ въ миръ, като спазватъ интереситѣ на своитѣ подданици.

Г. г. народни прѣдставители! Знаете, какви изгоди даваше старото търговско съгласение между Турция и България, както за турскитѣ подданици, тъй сжщо — не трѣбва да го криемъ — и за българскитѣ подданици. Онова съгласение не даваше само материални блага; то служеше много и за поддържане на приятелски връзки между съсъдната империя и насъ, които ние трѣбва извъредно много да цѣнимъ. Извѣстно е на всинца ви, каква изненада бѣ за българския народъ, когато турската империя не се съгласи да продължава това съгласение и го денонсира, а сжщо така съ каква тъга на сърцето на 14 януарий ние чухме новината, че до тая дата между двѣтъ съсъдни държави не се е постигнало никакво съгласение и икономическитѣ отношения между двѣтъ държави трѣбваше да трѣгнатъ въ ненормаленъ пътъ, който често пѣти влѣче подиръ себе си и лоши резултати, голѣми сътресения. Не бѣ опасността за българския търговецъ, не бѣ опасността за българския консоматоръ, че той подъ ударитѣ на денонсирането на туй съгласение, подъ ударитѣ на нови митнически тарифи, на които щѣха да се подлагатъ стокитѣ въ нашата съсъдна турска империя, ще пострада: българинътъ е много жилавъ, той щѣше да отстои и на този ударъ; но българинътъ чувствуваше въ своето сърце друга тъга — че неприятелитѣ на България и на Турция, неприятелитѣ, които всѣкога сж се противопоставяли на съгласие, на добро и мирно живуване между двѣтъ държави, успѣха да прѣодолѣятъ, успѣха да втикнатъ въ главитѣ на турскитѣ държавници мисълта, че България трѣбва да бжде на далечъ, а това можеше да се отрази злѣ, както за интереситѣ на Турция, така сжщо и за интереситѣ на България, понеже девизътъ на другитѣ сили, когато желаятъ да нанесатъ вѣда на своитѣ съперници, е: „раздѣлай и владѣй“. Когато нашитѣ неприятели и неприятелитѣ на Турция виждатъ, че сме раздѣлени, тѣ могатъ по-лесно да постигнатъ своитѣ замисли, своитѣ цѣли, именно, да експлоатиратъ, както България, така и Турция, за своя лична полза. Българското правителство въ това отношение трѣбва да се похвали; то употреби всички сили, за да убѣди своитѣ колеги въ Цариградъ, че трѣбва да се тури точка на тая работа. И мѣтъ едно ме радва — не ме радва съдържанието на туй съгласение, то е нищо: това съгласение може да принесе полза само на държавното съкровище, на България и на Турция, но не на българския и на турския народи, каквато полза именно очакваме отъ него —

едно ме радва, казвамъ, че това съглашение е връ-
менно. И азъ пожелавамъ на тия, които стоятъ начело
на нашето управление, при третирането на тия въ-
проси да оставятъ фискалните изгоди, да оставятъ
изгодите отъ гледището на интересите на страната.
Нека ние не си въобразяваме, че България може да
намъри тържище за своите произведения — това
трябва да го знаемъ — но нека и турците не си
въобразяватъ и да мислятъ, че като облагатъ нашите
стоки, техните стоки ще намърятъ друго тържище —
това, ако не сега, въ послѣдствие ще се наложи; нека
едните и другите иматъ прѣдъ видъ, че ние трябва
извънредно много да скъпимъ икономическите връзки
между България и Турция. Една държава може да се
развиива културно, може да напредва добръ само
тогава, когато живѣе въ миръ и любовъ съ своите
съседи. При този девизъ, отъ който нашите управ-
ници трябва да се ръководятъ всекога въ нашата
политика, тѣ трябва да жертвуватъ нѣщо, разбира
се, съ взаимни отстъпки, на своите съседни, за да
поставятъ България пакъ поне въ тия икономически
връзки, въ които тя бѣ поставена прѣди 14 януарий.
Имаме ли ние, г. г. народни прѣдставители, тия
връзки съ нашата съседна империя, азъ вѣрвамъ, че
не дойде да се разпрѣснатъ тия мъгли, които има
на политическия небосклонъ. Българинътъ отъ все
сърце желае да живѣе въ миръ и любовъ съ турчина
— това го е доказалъ; той е билъ много търпливъ,
при всичките прѣдизвикателства, които му сѣ били
нанасяни отъ непрителитѣ на турския и българския
народи, но би желалъ да се проникнатъ отъ туй и въ
Цариградъ. Ръководителитѣ и въ Турция и въ Бъл-
гария трябва да се проникнатъ отъ тая идея: сво-
бодни и независими днесъ тѣзи двѣ държави да си
подадатъ ръка и да създадатъ едно такова трайно
търговско съглашение, което да гарантира занаятъ,
може-би, и единъ политически съюзъ, а съ това да се
заздравятъ народитѣ на Балканския-полуостровъ, и
да можемъ единъ денъ и ние да приложимъ това,
което сѣ казали въ Америка: „Америка за американ-
цитѣ“, като кажемъ: „Балканския-полуостровъ за
балканските народи“. (Ръкоплъскане отъ мнозин-
ството)

Обаждаат се: Bravo!

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има ду-
мата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато
се внесе тукъ, въ Народното събрание, отъ страна на
министрите на одобрение врѣмешната наредба, която
трябваше да се въведе въ нашите митници по случай
прѣкъсването, или, по-добре, денонсирането на спо-
годбата между Турция и България, азъ казахъ въ
своята рѣчь тогава, че Турция ще отстъпи. Ще от-
стъпи, казахъ, затуй, защото интереситѣ, и нейни и
наши, изискватъ това; ще отстъпи затуй, защото,
споредъ моето схващане, тя именно бѣше депонси-
рала първа спогодбата, тя бѣше виновна, и нейните
интереси, както и нашите, изискватъ, щото отъ
едната и отъ другата страна да има взаимни от-
стъпки, но това трябваше да направи първа Турция.
И дѣйствително, днесъ г. министърътъ на финансите
ни внесе една врѣмешна спогодба, която ще урежда
за една година икономическите и търговските отно-
шения между Турция и България. Ние не можемъ да
говоримъ нищо противъ спогодбата: намъ остава или
да я приемемъ изцѣло, или да я отхвърлимъ изцѣло.

Г. г. народни прѣдставители! Мислѣйки, че тази
спогодба е единъ прѣдговоръ, така да се каже, една
прелиминарна работа за единъ постояненъ или за
единъ по-дълготраенъ митнически договоръ между
насъ и Турция, азъ затуй именно вземахъ думата, за
да кажа нѣколко мисли, какво трябва да се направи
въ бъдеще, както отъ едната, така и отъ другата

страна, за да може дѣйствително да се свърже единъ
митнически договоръ между двѣтѣ страни, между
двѣтѣ държави, който да е не само въ полза на на-
шата и турската търговия, но да бѣде въ полза на
нашите интереси икономически и политически, а така
сѣщо и въ полза на тия на Турция. Защото, г. г. на-
родни прѣдставители, бѣха врѣмена, когато чув-
ствата, когато сѣмейните отношения на дворцитѣ
играеха важна роль въ политиката. Сега настана
друга една ера — това е ерата на икономическите
интереси; тѣзи интереси сѣ базата, основата, върху
която трябва да почива и добрата дипломация, и до-
братата политика. Така гледишъ на въпроса, нашите
дипломати, нашите първи личности, които ръково-
дятъ политиката както въ Турция, така сѣщо и въ
България, трябва да разбератъ, че само въ взаимния
сговоръ, че само при взаимните отстъпки, че само
при гарантиране интересите на едната и другата
нация ще има не само дълготраенъ митнически спо-
говоръ, не само дълготраенъ сговоръ на почвата на
чисто материалните интереси, но така сѣщо ще има
траенъ сговоръ и на почвата на политическите
интереси и разбиране на това, което е необходимо
и за едната, и за другата страна. Е добре; нито
едната, нито другата страна не бива да мислятъ,
нито да се надхитряватъ една друга, нито пъкъ
да направятъ нѣщо, което да нашърби интересите
на едната и да фаворизира интересите на дру-
гата. Ако така се мисли, ако по тоя начинъ се
подхване една спогодба, азъ съмъ убѣденъ, па и
всички сѣ убѣдени въ това, че такава спогодба не
може да стане или, ако стане, тя не може да бѣде
трайна. Това най-много трябва да разбератъ въ Цариг-
радъ, защото, ми се струва, че ние тукъ, въ Бъл-
гария, сме дали достатъчно доказателства, че же-
лаемъ да бѣдемъ въ миръ, че желаемъ да бѣдемъ въ
приятелски връзки, а сѣщо тѣй и въ икономически и
политически връзки съ нашата съседка Турция. Въ
1900 г. се сключи една спогодба между насъ и Турция.
Доколкото можехъ да разбера, г. министърътъ ис-
каше да каже, че нищо особено тази спогодба не е
донесла на България или по-добре — на българ-
ския износъ, на българското производство. Азъ съмъ
въ това отношение малко по-надруго мнѣние. Азъ
имамъ да се съглася съ г. министра, ако съмъ го раз-
бралъ добре. Само ние, които живѣемъ край грани-
цата, въ Южна-България, които сме много близо до
Турция и за които пазаритѣ сѣ насочени главно въ
Турция, само ние можахме да разберемъ благодатта
отъ тая спогодба. По-напрѣшъ, когато ние прода-
вахме добитѣка си съвсѣмъ евтино, при тая спогодба
цѣната на тоя добитѣкъ изеднѣжъ подхвъркна. Не
искамъ да кажа, че само ние се възползувахме отъ
това, не, защото турците много добре разбиратъ и
сѣзнаватъ, че сѣщеврѣменно, като печелѣхме ние,
печелѣха и тѣ. И ние чухте отъ устата на г. министра
на финансите, че износътъ имъ отъ 3—4 милиона
изеднѣжъ се възкачва на 17—18 милиона. Има и
друго едно нѣщо. Стоките, които се произвеждатъ
у насъ, особено нашиятъ добитѣкъ, не само е на-
мѣрилъ пазаръ въ Турция, защото е близко, не само
защото Турция може да прѣдставлява за насъ единъ
добър пазаръ, но и затуй, защото въ Турция сѣ
се свикнали съ нашата коза, съ нашето яре, съ на-
шето агне, съ нашето брашно, съ нашето производ-
ство изобщо; въ Цариградъ казватъ, че, ако не оти-
датъ нашите „Карнобатъ-каварджикъ“, дѣто имъ
викатъ, въ Цариградъ, тамъ дождатъ откъмъ
Мала-Азия едни овце, наречени „караманки“, и
горниятъ слой на обществото не може да употреби
быва онова месо, а търси „бабамъ Карнобатъ-кавар-
джикъ, бабамъ орумели-малъ“. Така щото, не е само
пазарътъ, който тегли нашата стока тамъ, а това е
нейното качество и вкусътъ, който си е изработилъ
вече народътъ въ Турция. Ето защо, нека се разбере

и тамъ, и тукъ, че ние имаме една пужда, и щомъ я имаме, ние трѣбва да направимъ всички възможни отстъпки и отъ едната, и отъ другата страна не само да свържемъ единъ митнически договоръ, г. г. народни прѣдставители — азъ отивамъ по-нататъкъ и казвамъ тогава, когато въ Турция и въ България разбератъ, че трѣбва да се вдигне границата между България и Турция за нашитѣ и за нейнитѣ стоки — вие разбирате, сѣщате се какво искамъ да кажа съ това „да се вдигне границата“ — когато отъ България стокитѣ прѣминаватъ свободно за пазарницата въ Цариградъ и Едрине, изобщо въ Турция, когато турцитѣ съ своята стока могатъ свободно да прѣминаватъ въ България, когато се вдигне този митнически кордонъ между двѣтъ страни, а той може да се вдигне само съ единъ митнически съюзъ между едната и другата страна — това ще бѣде не само отъ икономически интересъ, не само за търговията, не само за производството на двѣтъ страни, но то ще бѣде оизи temelъ, върху който ще се сложи разбирателството между България и Турция и въ политическо отношение, за онай политическа дружба, за която ние приказваме. Ще разбератъ ли това въ Цариградъ, ще разбератъ ли това въ София — ето въпросътъ, който трѣбва да се разрѣши и колкото по-скоро, толкова по-добъръ за едната и за другата страна, за едната и за другата държава, а колкото по-късно се разрѣши, толкова по-злѣ и за насъ, и за тѣхъ. Отъ нашитѣ неразбирателства, отъ нашитѣ кавги между едната и другата страна ще се ползуватъ само неприятели на двѣтъ страни. Въ Турция и въ България знаятъ, че нашитѣ приятели и нашитѣ неприятели сѣ едни и сѣщи. Че неприятели на България и неприятели на Турция сѣ едни и сѣщи, това е безспорно, само не зная защо не могатъ да се разбератъ. Види се, тъкмо въ момента, когато трѣбва да се разбератъ, нѣкой фитилъ етикхадъ или въ Турция, или въ България се пусне и току-гледанъ работата се развали.

Сега, г. г. народни прѣдставители, понеже смѣтамъ тая работа като прелиминарна за по-дълготрасенъ договоръ, азъ ще искамъ да обърна внимание на оиѣзи, които ще иматъ работа съ свързането, съ сключването на този договоръ, да се обърне особено внимание на адвалорната система въ Турция — на-ли тамъ е такава, г. министре? Съгласете се, че тя е една произволна система, защото оставя правото на митничаритѣ да оцѣняватъ стоката тъй, както намѣрятъ за добъръ. У насъ ние имаме специфичната тарифа и оцѣнката не може да става нито повече, нито по-малко. Адвалорната система е винаги опасна. Ето защо, оиѣзи, които ще сключватъ договора, нека се погрижатъ да взематъ всичкитѣ възможни гаранции, за да не би да се произволничи отъ страна на Турция, когато нашитѣ стоки ще влизатъ тамъ, защото дадохъ ли право на митничаря, когато той е управител, когато той е началникъ на митницата, самъ да опрѣдѣля цѣната на стоката, съгласете се, че тогава той може да произволничи доста много. Колкото и да искамъ да ви убѣди г. министърътъ, че има нѣкаква гаранция за това, обаче, тая гаранция винаги си остава, г. министре, въ рѣцѣтъ само на чиновника и неговата добросъвестностъ е само, която може да играе тукъ най-важната роль: дали да оцѣни стоката 50 л., дали да оцѣни 20 л. или по-срѣдата — на него ще остане. Затуй именно, понеже тая система е въ Турция, и понеже, както виждаме въ тази врѣмenna сногодба, насъ ще ни третиратъ като една отъ най-благоприятствуванитѣ нации, азъ обръщамъ вниманието на г. министър, щото дѣйствително да се добератъ до ония гаранции, които сѣ необходими, за да ограничимъ адвалорната система при вноса.

Съ ти нѣколко бѣлѣжки азъ свършвамъ, като се надѣвамъ, че между България и Турция ние не

слѣдъ дълго врѣме ще имаме не само единъ по-дълготрасенъ митнически договоръ, единъ договоръ не, но единъ митнически съюзъ, който ще бѣде въ полза на едната и другата страна. Азъ казахъ и ще повтора: колкото по-рано се разбере това отъ двѣтъ нации, колкото по-рано се схване това въ Цариградъ и въ България, толкова по-добъръ и отъ по-голъма полза ще бѣде то за двѣтъ държави.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Никола Георгиевъ: Искамъ да запитамъ г. министра по единъ въпросъ по-напрѣдъ, че тогава нека да отговоримъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Добъръ.

Никола Георгиевъ: Отъ прѣдставената конвенция става ясно за всички, че за артикулитѣ на двѣ отъ най-важнитѣ индустрии въ страната, брашнената и текстилната, свободниятъ вносъ въ Турция се смира. Тѣхнитѣ артикули се облагатъ съ едно мито, което, ако не спре окончателно вноса на тия артикули въ Турция, поне въ голѣма частъ ще го унищожи, ще го ограничи. Съ облагането на тия артикули ще настѣпни една голѣма криза въ тия двѣ индустрии. Депутации отъ фабриканти отъ едната и другата индустрия въ страната сѣ дохождали въ София прѣдъ правителството да го молятъ и да го питатъ, какви мѣрки ще вземе, за да запази тия индустрии, за които толкова години граждани и държава правятъ жертви, за да ги повдигнатъ. Моментъ е, мисля, сега, когато ние ще гласуваме тая конвенция, правителството да се изкаже по този въпросъ, да каже прѣдъ народното прѣдставителство и прѣдъ заинтересованія свѣтъ, какво мисли да направи по този въпросъ, какъ мисли да защити, съ какво мисли да подпомогне тия индустрии.

Туй искахъ да питамъ г. министра.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. Коларовъ искаше да говори.

Н. Коларовъ: И азъ щѣхъ да засегна сѣщитѣ въпроси. Ако искате, говорете.

Прѣдседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Искахъ по-рано да кажа една дума на г. Хаджиева. Моятъ колега г. Славейковъ ми каза, че г. Хаджиевъ билъ казалъ какво азъ съмъ твърдѣлъ, че отъ сѣществующия режимъ до 14 февруарий никакъвъ резултатъ не е имало за търговскитѣ сношения между двѣтъ съседни държави. Азъ въ тая форма да съмъ се изказвалъ, както казва г. Хаджиевъ, е невъзможно; казахъ и повтарямъ сега, че отъ него режимъ Турция имаше по-голъми облаги, отколкото България, и то по двѣ причини: първо затуй, защото ние имаме високи митнически такси спрѣмо чуждитѣ, и тя, като не плащаше нищо, се ползуваше отъ тѣзи високи такси, да пласира своитѣ стоки по-износно у насъ, отколкото ние въ нея, дѣто митническитѣ такси сѣ по-низки.

П. Петровъ: Абсолютно вѣрно.

Министъръ А. Ляпчевъ: А това има грамадно значение. И второ, тъй или иначе, нашитѣ търговци въ Турция нѣмаха онай свобода, която е отъ капитална важностъ, българскитѣ търговци нѣмаха онази свобода на движение въ империята, каквато имаха турскитѣ търговци у насъ; това бѣше резултатъ отъ административнитѣ условия — ще кажа азъ — отъ

вътрешните наредби на едната и на другата държава. И това говореше пакъ въ полза на Турция, и не въ този размѣръ въ полза на България, да извлече облагитѣ отъ режима, който бѣше до 14 януарий. Азъ това съмъ казалъ и го потвърждавамъ. Възможно е при новия режимъ въ Турция, който сравнително дава извѣстни по-голѣми права и по-голѣми свободи на движението, България да започне да извлече облагитѣ отъ този режимъ, по той се прѣкрати. Толкова за г. Хаджиева.

Колкото за г. Савова, досѣжно ходжитѣ, ще отговора, че хора съ мито не се облагатъ (Общъ смѣхъ), но безспорно е, че има други наредби, чрѣзъ които се редятъ тѣзи въпроси; такива сж консулскитѣ конвенции, конвенциитѣ за подданство и т. н. Тѣй щото, това, което е нужно и което е въ интереса на двѣтѣ държави, може да се реди тамъ, обаче българската държава никакъ не трѣбва да си позволява — и съмъ убѣденъ, че нѣма да си позволи да стѣснява въ нѣщо религиознитѣ убѣждения на нейнитѣ подданици, дори когато тѣзи религиозни убѣждения диктуватъ да иматъ такива проповѣдници. Това е моето разбиране.

Запитването на г. Георгиева е дѣйствително запитване, отправено къмъ правителството отъ индустриалцитѣ на брашненитѣ и на текстилнитѣ произведениа. Отъ промѣната на режима — по моето разбиране — само една индустрия въ България ще има да почувствува извѣстни тежини, и то само за нѣколко врѣме. Това е текстилната индустрия. Брашнената индустрия, макаръ да не се намира въ едно не тѣй сходно положение както по-рано, но тя нѣма особено да пострада.

П. Петровъ: Митото е 3% повече.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля. — Брашнената индустрия, както знаете, пласираше своитѣ произведения — брашната — не безъ мито въ Турция, а съ 8% мито, и отъ нашия 36-милионенъ износъ за 1909 г., които отиваха крајго 20 милиона въ Турция, плащаха 8% мито, тогавъ, когато турекитѣ произведениа отъ 21-милионенъ вносъ въ България, плащаха мито не повече отъ 4 милиона; разликата е грамадна. Тѣй че, брашнената индустрия, ако да не бѣше едно обстоятелство отъ 1908 и 1909 г. насамъ, което даде възможностъ на турската държава да повиши митата си отъ 8% на 11%, и ако 8% мито не бѣше уговорено въ конвенцията на досега сѣществующия режимъ, тя не щѣше да се намѣри въ сѣщото положение, както бѣше и по-рано — на най-облагоприятствувания народъ. Всички държави прѣди три години въ Турция плащаха 8% мито, и българскитѣ брашна плащаха 8%, нѣмаше никаква привилегия, но понеже това мито 8% биде уговорено въ нашата конвенция отъ 1907 г. и понеже Турция повиши митата слѣдъ 1908 г. на 11%, явява се една разлика отъ 3%, едно мито въ полза на българскитѣ брашна.

П. Петровъ: И благодарение на нея, можах да взема едно много почетно мѣсто въ Турция.

Министъръ А. Ляпчевъ: Да, и благодарение на нея започнаха да работятъ много повече въ Турция. Сега какво ще бжде? Ще се приравнятъ брашната по такситѣ съ всички конкуренти, както бѣше до прѣди двѣ-три години. Азъ съмъ убѣденъ, че това приравнение ще отнеме нѣщо отъ онуй, което бѣше напълно слѣдъкъ, но което трѣбваше да се види, че е нѣщо временно, но да нанесе нѣкакви особени пакости на нашата брашна индустрия, не прѣдполагамъ; ти ще продължава да се развива. Нашитѣ производители на брашна трѣбваше да съзнаятъ това нѣщо много добръ и да знаятъ още, че тѣ ще могатъ да напреднатъ не съ турекитѣ пазари, а малко по-нататъкъ, като слѣзнатъ къмъ Срѣдиземно море и оти-

датъ къмъ Александрия и другадѣ. Не ще съмнѣние, явява се и по отношение на тѣхъ извѣстна врѣменна загуба, която не може да остане безъ внимание отъ страна на управлението. Какво може да се направи спрѣмо тѣхъ, ще се повърна, като констатирамъ какво е положението на текстилната индустрия.

Дѣйствително, текстилната индустрия е единствената индустрия, която при режима до 14 януарий имаше една възможностъ да се развива въ Турция по двѣ причини: първо, че тя бѣше фаворизирана; тя не плащаше никакво мито въ Турция, а не както брашната плащаха 8% мито; и второ, тя сама прѣдставляваше едно добро име и заслужено въ очитѣ на турския потребител. Трѣбваше да дойде и третото — свободното движение на самитѣ търговци; ако това би било прѣзъ изтеклия режимъ, ти щѣше да направи дѣйствително успѣхи много по-голѣми, отколкото ги виждаме, а именно както ви казахъ — докогато износътъ на нашия добитѣкъ отъ 5.300.000 въ 1900 г. едва е успѣлъ да се качи на 5.800.000 прѣзъ 1909 г. — колко е слабъ успѣхътъ прѣди свободата въ сравнение съ успѣха слѣдъ свободата на търговията — износътъ на текстилната индустрия отъ 2.300.000—2.400.000 прѣзъ 1900 г. се е възкачилъ на 5.600.000 въ 1909 г. Ако условията за свободното движение на търговцитѣ биха били добри за прѣдъ, ако пѣмаше тѣзи аномалности, каквито сѣществуваша, и вамъ много добръ извѣстни, убѣденъ съмъ, че тя щѣше да напредне още повече и за въ бждѣще тя щѣше да напредне и има условия да напредне; сега наеднѣжъ тя се намѣри въ едно много тежко положение: отъ нищо, трѣбва да плаща 11%. Не ще съмнѣние, че туй ще се отрази пагубно за нея. Може ли държавата да бжде безгрижна? Не. Азъ считамъ за най-голѣма способностъ на едно правителство, и особено на единъ финансовъ министъръ, ако той, който взема отъ всички — и за когото вие казвате, че се вземалъ — помни, че дадената помощ на врѣме е най-голѣмата помощ, която той може да даде, и негова задача е да даде помощъ на слабия, защото той трѣбва да цѣли да не разстрои нито единъ отъ организмитѣ на икономическия животъ въ държавата. Въ случая не може да има съмнѣние, че текстилната индустрия за смѣтка на всички други ще пострада и правителството, по единъ или другъ начинъ, трѣбва да ѝ помогне. Какъ да ѝ помогне? Само съ едно мѣроприятие е невъзможно да стане това. Не може държавата да вземе тѣзи 11%, които ще се взематъ на турската граница въ бждѣще, и които досега не сж вземани, да ги върне — това не може да се практикува — това е безсмислица. Но държавата има въ себе си свои срѣдства по разни начини, за да окаже своята помощъ. Напр., отъ извлеченията, отъ исканията, които азъ чухъ отъ страна на тѣзи господа, има доста нѣкон, които, безъ ущърбъ на каквото и да е държавенъ интересъ, могатъ да се взематъ подъ внимание. Такъвъ, напр., е въпросътъ за каменнитѣ въглища. Каменнитѣ въглища сега плащатъ мито. Азъ съмъ билъ — това е извѣстно — и съмъ партизанинъ, щото каменнитѣ въглища въ България да не плащатъ мито — това е моето дълбоко убѣждение; тѣ трѣбва да бждатъ свободни отъ всякаво мито: каменнитѣ въглища сж гориво, тѣ сж сила; нека тѣхнитѣ вносъ да бжде голѣмъ, а ако въ нѣдрата у насъ, въ България, има нѣщо скрито, когато и да се открие, то сѣ пари ще струва.

Н. Коларовъ: И сѣ по-скѣпо ще струва.

Министъръ А. Ляпчевъ: Съмнѣние нѣма, че сѣ по-скѣпо ще струва.

Друго. Суровата вълна, която се внася, се облага съ мито — не се разрешава да се внася безъ мито, но се правятъ всевъзможни спѣнки, въ смисълъ,

че мѣстата сѣ заразени, незаразени и т. н. Азъ още миналата година наредихъ нѣщо и ще се направи, щото суровата вълна да може да се внася винаги у насъ, като, разбира се, се взематъ нужнитѣ санитарни мѣрки, щото на границата да бѣде дезинфекцирана и т. н.

А. Стамболийски: Тя подбива цѣната на нашата вълна. Гледате интереситѣ на търговцитѣ, а не на скотовѣдцитѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ ще дойда до този въпросъ. Вие знаете много добръ, че всички ме люшкате отъ вашата страна пасамъ и отъ срѣдата къмъ края, и отъ единия край къмъ другия, защото моето положение е таково, че азъ трѣбва да търся общия интересъ, а всѣки единъ отъ васъ, повече или по-малко търси интереса, който е по-близъкъ до него. Въ случая трѣбва да станатъ тѣзи улеснения; има и нѣкои други улеснения. По моето разбиране, една отъ най-големитѣ спънки за развитието на нашата индустрия е въпросътъ за кредита, както напо-слѣдъкъ той е поставенъ. И азъ, въ съгласие съ моитѣ мѣроприятия, внесохъ едно измѣнение въ закона за Народната банка. То може да има нужда отъ сериозна критика — съ удоволствие ще я изслушамъ — да-ли това е рисковано или добро. Но въ всѣки случай, казвамъ накратко, не е една мѣрката, съ която може да се подпомогне; има много мѣрки. Ще прибавя и туй: ние вотирахме, както въ бюджета, така и по допълнителния кредитъ, много по-големи разходи за обличането на нашата войска тая година. Това сѣ ще погълне 1—2 милиона въ повече отъ обикновеното; това е сѣ въ помощъ на тая индустрия. Азъ съмъ убѣденъ, че и за въ бъдеще това перо трѣбва да се увеличава. За мене, обаче, който се грижа да принесе отдѣто мога и колкото мога, за да намалѣ загубата — защото ~~невъз-~~можно е да я компенсирамъ — и да подпомогна тамъ, дѣто има дѣйствително страдание, утѣшителни сѣ не толкова моитѣ мѣроприятия, но изявленията на самитѣ наши фабриканти, които ме ободриха. Напр., габровци, които произвеждатъ гайтанъ, за който артикулъ азъ имахъ най-големо опасение затуй, защото най-големата частъ отъ него се продава въ Турция, ми казаха тъй: „Г. министре! Намъ ни трѣбватъ двѣ години. Въ двѣ години гайтанъ въ Габрово нѣма да произвеждаме. Ние ще замѣнимъ нашитѣ вретена и вмѣсто да изкараме прежда за гайтанъ, ще изкараме прежда за платове, съ които ние напръд-ваме въ странство, особено въ България, дѣто пазарътъ отъ денъ на денъ става по-големъ“. Значи, въ реформирането на това производство е неговото спасение. Дѣйствително това може да го каже, ако не нѣкой отъ Манчестеръ, то поне нѣкой, който има всесвѣтска извѣстностъ, единъ англичанинъ, който има особена способностъ бърже да се промѣня съ условията, а не да държи на онова, което е намѣрилъ. А колкото, казватъ, за нашитѣ чаркове, ще видимъ, може да ги пласираме и въ Турция. Тѣй че, надеждата имъ е съ помощта, която може да даде държавата оттукъ, оттамъ на тая индустрия, която е въ страдание поради новия режимъ, който е настѣпилъ, съ умѣнието главно и съ енергията, която нашитѣ производители прѣдвѣщаватъ да проявятъ, въпросътъ въ едно непродължително врѣме ще се поизгладѣ и нѣма да имае вече, тѣй да се каже, една болна индустрия, а съмъ убѣденъ, че болестта много лесно ще мине и индустрията ще си остане здрава, за да се развива въ нашата страна, дѣто и прѣдстои грамадно поле за работа. Че и прѣд-стои грамадно поле за работа, достатъчно е само това сравнение: около 14 милиона килограма вълна се произвежда въ нашата страна, не се изнася почти никакъ вълна въ странство, но въ замѣна на това се внася. Но да допуснемъ, че нито се внася,

нито се изнася. Произвеждатъ се 14 милиона килограма вълна. Фабриктѣ, доколкото ми е извѣстно, употребяватъ 3—4 милиона килограма вълна, не повече отъ 4 милиона.

Н. Коларовъ: 10 милиона се употребяватъ отъ населението.

Министъръ А. Ляпчевъ: 10 милиона се употребявали отъ населението. Ние всички желяемъ, поне азъ обичамъ разнитѣ костюми въ нашата страна и желяя населението да продължава за по-дълго врѣме въ кжши тая индустрия: тъкането и т. н., за да се облича дома; но виждате го всички, констатираме го всѣки денъ на пазара или въобще въ селото или града, че сѣ купешкото добива върхъ; отъ денъ на денъ това, което е произведено наготово отъ фабриката, ще се промѣква въ селото сѣ повече и повече, и, не ще съмнѣние, че нашитѣ фабриканти на всевъзможни платове иматъ единъ грамаденъ пазаръ въ самата страна. Този пазаръ ще се развива, това производство ще расте, то не е осъжено на мрене. Тая болестъ е една малка врѣмenna болестъ, тя ще мине и въ бъдеще тая индустрия ще цѣвти, както и налагатъ общитѣ икономически интереси на България.

Тѣзи бѣха нѣколкото думи, които имахъ да кажа по онова, за което запитваше г. Георгиевъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Никола Коларовъ.

Н. Коларовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣд-ставители! Г. прѣдседателътъ ме помоли да не забравямъ, че има и други въпроси да се разискватъ. Ако се качихъ на трибуната, то е, както знаете, за да можете да ме чуете по-добръ, а не да ви държа дълго врѣме и да ви отнемамъ туй цѣнно врѣме, защото знаа, че бързае всички. Не може, обаче, да се мине тѣй мълкомъ, незабѣлѣзано, единъ такъвъ важенъ въпросъ, какъвто е въпросътъ за сключването на единъ договоръ съ една отъ нашитѣ съсѣдки, единъ договоръ, който именно за пръвъ пѣтъ донесе нѣщо ново въ българската дипломация и въ българскитѣ политически договори, правени досега, и съжалявамъ дѣйствително, че има твърдѣ малко врѣме, за да се продължатъ разискванията по одобрените конвенцията съ Турската империя, че ние нѣмаме възможностъ да се изкажемъ повече. Иначе, въпроситѣ, които се зачекватъ тукъ, сѣ отъ такава жизнена важностъ за нашата страна, че разискването по търговския договоръ не трѣбва да се свърши въ единъ часъ, защото ние, българитѣ, имаме едно слабо качество между другитѣ: то е, че само когато почувствуваме необходима пужда — като сме допрѣни до стѣната — си спомняме какво трѣбва да правимъ, и сетнѣ мине ли, обаче, моментътъ на нуждата, забравяме тѣзи въпроси, върху които трѣбва прѣдварително и при спокойно врѣме да мислимъ, да обмисляме и да се повръщаме не единъ, а два-три пѣти по тѣхъ.

Както имахъ случая да поздравя г. Саллабашева, че сключи единъ договоръ за заемъ, който тури начало на една нова серия, който отвори една нова епоха въ българскитѣ заеми, тѣй днесъ съмъ щастливъ да поздравя българското правителство, че то можа да сключи една търговска спогодба, която сжщо отвори една нова врата, една нова серия отъ търговски договори на българското царство. Туй е толкова по-важно, че този договоръ се сключи съ нашата най-важна съсѣдка.

Г-да! Понеже ние не сме властни да измѣнимъ или да добавимъ нѣщо въ това, което е сключено, имаме право само да констатираме, да похвалимъ или укоримъ туй, което е станало. Е добръ, отъ проучването на конвенцията по всички напращения, азъ мога

само да поздравя и дипломата, и финансовия министър, и правителството за туй, което сж направили.

П. Петровъ: То е временно съглашение.

Н. Коларовъ: Именно, защото е временно съглашение. Временният работи сж най-постоянни работи въ България.

П. Петровъ: Не е същото въ случая.

Н. Коларовъ: Азъ пожелавамъ да се даде такава важност и на съглашението въ този случай.

Та, г-да, като разискваме търговския договоръ, търговската спогодба съ Турция, въ туй отношение азъ намирамъ, че дѣйствително ние влизаме вече въ фазата да защитаваме икономическите интереси на България, а не да правимъ материални жертви само за политически изгоди, защото знаете, че търговските договори иматъ двѣ цѣли: прѣди всичко, съ тѣхъ се прави висша политика съ материални жертви — да се постигнатъ политически резултати; втората цѣль е защитата на мѣстните производства, съ цѣль да имъ се намѣрятъ пазари. Тукъ е проникнала именно идеята за намиране пазари. И когато вие разглеждате 12-тъ артикули, по които се е направила нѣкаква отстъпка, азъ не виждамъ друго нищо, освѣнъ фискални отстъпки, освѣнъ въпросъ за по-малко или повече отстъпване на мита, които, споредъ изчисленията, които направихъ, съ тази клауза за най-облагоприятствуваната нация по тѣзи артикули не могатъ да донесатъ повече отъ 200 до 300 хиляди лева годишна загуба за българското съкровище. И, разгледани артикулите по такъвъ начинъ, споредъ мене, само единъ артикулъ има, а именно сапуните за пране, който може-би да прави извѣстна отстъпка; но като се вземе прѣдъ видъ, че турските сапуни сж били най-доброкачествената стока, която е доваждала тукъ, азъ смѣтамъ, че е принесена една полза, защото или ще имаме по-доброкачественъ сапунъ, който нѣма да има талковни примѣси, или ще дадемъ възможност турците да ни пращатъ по-доброкачествена стока, и по такъвъ начинъ най-много, споредъ моето разбиране, което можемъ да направимъ, е, може-би, напистъ фабрики тукъ малко да пострадатъ или да подобрятъ още повече качеството на продуктите си. Но, отъ друга страна, като се вземе прѣдъ видъ, че се подобрява доброкачествеността на стоката, не е Богъ знае каква голѣма загуба въпросътъ за сапуна. И останалите артикули, съ изключение на гроздето, за което ще чакаме обяснения — които сж изброени — и солена риба, и леблебинтъ, и всѣкаквъ видъ фурми, и маслинитѣ, и сусамътъ, и локумътъ, и халвата, и петмезътъ — всички сж артикули, отъ които българското производство нѣма да пострада отъ туй, че сж влѣзли съ мито или безъ мито, съ повече или по-малко мито.

Ако има нѣкой, който да е такъвъ и да е възхитенъ отъ изхода на прѣговорите по тая спогодба, то съмъ азъ; прѣди два-три мѣсеца, когато разисквахме по отговора на тронното слово, азъ бѣхъ единъ отъ тѣзи, който казахъ, че не сме ние българите, които трѣбва да молимъ турците за спогодба; ние имаме естествения монополъ да бъдемъ по-силни въ Турция и, слѣдователно, турците сж, които ще трѣбва да искатъ отстъпки за вноса на своите стоки въ България, а не ние. Туй се потвърждава сега и затуй азъ съмъ, както казахъ, ентузиасиранъ отъ този договоръ, смѣтамъ, че се върви въ добъръ пажъ, и пожелавамъ да се върви сѣ въ туй направление.

Като казвамъ туй, обаче, недѣйте мисли, че си права нѣкаква илюзия върху положението, въ което ние се намираме сега. Безспорно е, че ние навлизаме въ единъ моментъ на извѣстни сътресения, на из-

вѣстна криза по онѣзи артикули, които сега се поставятъ въ едно положение малко по-трудно, отколкото по-рано. Обаче, г-да, въ всѣко зло има нѣщо добро. Българина като-че-ли трѣбва да го постреснешъ по-сериозно, за да не мисли, че работите могатъ да си вървятъ тъй, както нему е износно. Трѣбваше да дойде филоксерата въ свѣта, за да се увеличи производството на виното, и сега хората се занимаватъ съ отглеждането на лозя повече, отколкото по-рано; туй бѣше катаклизъмъ за икономическото благосъстояние на народитѣ, обаче фактъ е, че, напр., въ Франция, която най-много пострада отъ тоя бичъ, днесъ има много повече и по-хубаво вино, отколкото по-рано. И у насъ трѣбваше да дойде кризата, за да се стреснемъ и да видимъ какво вършимъ. Дѣйствително, азъ поддържахъ и поддържамъ слѣдното: по отношение на много работи България е направила много голѣмъ прогресъ, обаче по отношение на своята износна търговия тя не е направила нищо повече отъ туй, което е било направено прѣди нейното освобождение. Въ туй направление ние сме прѣнебрѣгнали съвършено нашите външни пазари, а сега трѣбваше да дойде една такава криза, за да се разбере, че не можеме да останемъ вѣчно облагодѣтелствувани, както бѣхме по-рано, за да ни накара да се замислимъ какво трѣбва да вършимъ. И туй ще бѣде по-скоро темата, на която азъ ще искамъ да ви занимаю. Слѣдъ тѣзи декларации, които г. министрътъ на финансите направи отъ страна на министерството за това, какви мѣрки мисли да прѣдприеме за олучшение положението на обременените артикули и като се има прѣдъ видъ, че съ тази спогодба даже ние ще имаме около 3—3½ милиона лева повече приходъ, отколкото по-напрѣдъ, чини ми се, че Министерството на финансите, ако иска да бѣде справедливо, ще може да намѣри срѣдства и пжтица, за да отстъпи нѣщо отъ тѣзи приходи, за да може да облекчи положението тамъ, където дѣйствително сега съ новия митнически режимъ то ще бѣде малко или повече стѣснено.

Но, г-да, не е туй най-важното; то е друго. Както господата, които се занимаватъ съ индустрия, днесъ, за да могатъ евтино да произвеждатъ, да продаватъ добръ и да си докарватъ голѣми печалби отъ работата, която вършатъ, сж длъжни да прибѣгватъ до най-модерни машини, до най-модерни системи, за да спестятъ разносиките, за да направятъ евтина фабрикацията, тѣй тѣ трѣбва и въ своите способности на търгуване, въ своите способности на продаване стоките си да си служатъ пакъ съ най-модерните изобрѣтения, които се употребяватъ въ туй направление, за да могатъ да гарантиратъ успѣха на своите прѣдприятия.

Г-да! Казахъ, че именно въ търговската организация е най-слабото мѣсто на нашия износъ съ Турция. Нашиятъ износъ съ Турция се разпрѣдѣля на три главни категории: първо, брашнената индустрия; второ, текстилната индустрия; и трето, животнитѣ и произведенията отъ тѣхъ.

По отношение брашнената индустрия, азъ съмъ голѣмъ оптимистъ затуй, че качеството на стоката е много хубаво, затуй, че вече имаме модерни мелници, модерни индустриалци, които знаятъ какво вършатъ; тѣ ще си намѣрятъ срѣдства, за да могатъ да изнасятъ брашната си и другадѣ, понеже днесъ вече турскиятъ пазаръ е единъ бѣденъ пазаръ заради насъ. Той вече не е за голѣмите български фабрики, които изкарватъ съ десетки вагони брашно на денъ; той бѣше за девненските воденици, които пращаха по 500 или 1.000 торби брашно въ седмицата; днесъ този пазаръ е малъкъ. Но съ туй не казвамъ, че трѣбва да изпуснемъ турския пазаръ, защото не трѣбва да забравяме, че въ Турция македонците, които сж взели монопола да правятъ хлѣбъ, правятъ

го само от български брашна, и не само в Турция, а и в Египет ние имаме в тяхното лице наши *commis-voyageurs*, и освен това самото качество на българското брашно е с 5—10% по-добро, отколкото брашното, с което може да ни се направи най-голяма конкуренция, било от Русия, било от Румъния, Франция, било даже от Америка. Ние имаме възможност да биём нашите конкуренти по доброкачествеността преди всичко, а когато ние имаме и възможност да привлечем консоматора, от когото зависи пласирането на стоката, да бжде наш човък, както в случая е с македонците-хлѣбари, нѣма какво да се опасяваме, трѣбва само нѣщо да се понареди за търговските връзки. Тѣй щото, по отношение на брашнената индустрия криза не може да има.

П. Петровъ: Криза може да нѣма, но може да настѣпи охтика.

Н. Коларовъ: По отношение на текстилната индустрия въпросътъ е другъ. Въпросътъ е другъ, г-да, заради туй, защото ние в България имаме два вида текстилни индустрии: имаме габровска и сливненска текстилна индустрия, имаме тоже и друга дребна индустрия — за гайтани, шаеци и други дребнотии, които не играятъ такава голяма роля, но които въ сжашностъ имаме най-голямъ интересъ да защитимъ. По отношение на габровската текстилна индустрия, чини ми се, че дѣйствително трѣбва да се направятъ още извѣстни отстъпки и насърчения отъ страна на държавата. Туй, че се отпуща вълната безъ мито, е една добра мѣрка; обаче българските фабриканти изпускатъ питомното и отиватъ да търсятъ дивото. У насъ мѣстниятъ пазаръ още не е достатъчно яко застѣпен отъ тяхъ; тѣ не сж започнали да заематъ тукъ мѣстното тържище, а търсятъ турските пазари. И въ туй отношение сж удоволствие може да се забѣлѣжи, че има извѣстно сепване, и голѣмитѣ фабрики у насъ като-че-ли започнаха да се модернизируютъ, да правятъ за мѣстния пазаръ и излишѣка да изпращатъ тамъ. Желателно е, обаче, по отношение на търговските договори да имъ се извоюва извѣстно увеличение на митата за тънките платове; тамъ тѣ трѣбва да бждатъ повечко протезирани, за да можемъ въ България да продаваме нашите платове, вмѣсто тукъ да внасяме европейски, а ние да отиваме да търсимъ пазари въ другите страни. Туй е по отношение на по-финните платове. По отношение на гайтаните — дребната домашна индустрия — тамъ, както казахъ, иска се вече една специална организация, защото, повтарямъ, едно отъ най-важните условия за успѣха ни въ износа е да имаме човѣка, който продава артикулите ни, човѣка, който отива да търси купувачи, а ние въ туй отношение сме привилегирани въ цѣла Турция: терзийскиятъ еснафъ е пакъ български, въ него влизатъ сѣ наши хора. Въ цѣла Турция гъмжатъ габровските колибари — 1—2 хиляди пѣтници; то е една сухоземна флота, която е взела цѣла Турция въ рѣцѣтъ си, а ние трѣбва да знаемъ само какъ да се организираме. Тѣй щото, въ туй отношение азъ не се опасявамъ, но трѣбва да се направи нѣщо по-модерно, за да могатъ да се ползватъ и тѣзи дребни производители, защото г. г. фабрикантите иматъ по-голяма възможност да се ползватъ отъ модерните сръдства за търговията: да поддържатъ кореспонденции, да правятъ по-големи контракти и пр., но дребните производители не могатъ да сторятъ това.

Остава въпросътъ за износа на животните и тяхните произведения. Тамъ сме въ пълна дезорганизация. По въпроса за българския кашкавалъ, за българския червишъ, за българския добитѣкъ, който се изнася особено отъ Южна-България, ние вървимъ съвсѣмъ рудиментарно, сѣ въ онова положение, което

продължава отъ столѣтия. Въ това отношение трѣбва да се направи нѣщо повече. И ми се чини, че господата, които се занимаватъ съ висшите интереси на държавата, ще трѣбва да се позамислятъ часъ по-скоро да направимъ нѣщо. Вземете примѣръ отъ това, какво сърбитѣ направиха въ Солунъ. За да повдигнемъ нашия вносъ въ Цариградъ и Турция, трѣбва да имаме практики търговски прѣдставители, които да не сж фалирали хора, а да сж лица съ по-голямъ авторитетъ, защото особено при турската форма на прилагане на митата *ad valorem*, а не по специфични тарифи, има възможност да се играе много. Завчера по поводъ на този договоръ получихъ едно писмо: едни овни били отѣнени по 2½ лири, а други по 4 лири — чифтътъ. Като имъ взематъ мито върху 4 лири, ще се плати двойно повече. Защо? Защото си служатъ съ нѣкой второстепененъ, третостепененъ комисионеръ и защото съвсѣмъ рѣдко останала въ Турция авторитетни български фирми. Да, и въ туй отношение трѣбва да се направи нѣщо.

Като се вземе прѣдъ видъ, че по качество, извѣстностъ и традиция ние сме винаги господари на положението, остава тогава да помислимъ, както ви казахъ, за онова, което правителството може да даде не въ смисълъ на парични субсидии, защото субсидиите не вършатъ работа, но да се създаде една обмислена организация търговска съ негово съдѣйствие, която да вземе грижата на дѣлото и практиката да приложи всичко, което трѣбва да се организира, за да се турятъ на по-модерна почва нашите търговски връзки съ турския пазаръ. И въ туй отношение какво има още да се прави? Първиятъ въпросъ тукъ е за параходните съобщения, на него трѣбва да се обърне най-първо внимание, споредъ мене. А единъ пътъ той уреденъ, остава да се уреди и въпросътъ за начина на кредитиране експортторите и фабрикантите. Г. министърътъ на финансите казва, че ще се обмисли този въпросъ; и азъ ще взема думата по закона за Българската народна банка, дѣто мисля специално да приказвамъ по този въпросъ, защото той е жизненъ въпросъ. По отношение на кредита насъ ни биятъ по всички направления въ Турция. Да, сливненските фабриканти, напр., поддържатъ старата традиция: и днесъ тѣ иматъ клиенти, които дохождатъ чакъ отъ Мала-Азия и на които даватъ по 4, 5, 6, 8 хиляди лири кредитъ на единъ човѣкъ, който кредитъ не се ликвидира и слѣдъ три години. Туй никой европейски фабрикантъ не го разбира. Да, то е едно болѣзнено състояние, за което трѣбва да се помисли. Банкеринтъ на сливненския фабрикантъ трѣбва да знае, че, макаръ българскиятъ артикулъ да е здравъ, българските фабриканти нѣма въ възможност да правятъ конкуренция по цѣна, понеже не сж въ състояние да правятъ по 20, 40% рабатъ при продажбата; затова сериозни фирми не се занимаватъ съ продажба на български стоки, а отиватъ да се занимаватъ фирми, които дѣйствително сж честни и почтени, които могатъ да наддѣлѣятъ само благодарение на своите икономии, на своите малки разноси и на своята провербална честностъ. Тамъ ние сме още слаби. Ето защо, азъ смѣтамъ, че ние трѣбва да направимъ нѣщо сериозно за нашия износъ по отношение на една търговска организация, която да разрѣши практически всички тия назрѣли нужди и въпроси. Жалко е, г-да, да се констатира, но не единъ пътъ съмъ казвалъ — и българските търговци и индустриалци знаятъ, че азъ винаги съмъ билъ единъ искренъ тѣхенъ приятелъ, тѣй щото всичко, което съмъ казвалъ, ако не е било право, то винаги е било искрено, и сега имамъ случай да кажа пакъ — че българскиятъ индустриалецъ още не може да схване отъ какво грамадно значение за него е да може самъ да се разбере съ своите другари, съ своите колеги. Въ България нѣма сговоръ между индустриалците отъ единъ и сжщъ клонъ, и това е

жалко. Работниците се сговориха противъ господаритъ и не рѣдко ги тероризиратъ и налагатъ своето, а г. г. индустриалцитъ не могатъ да се съгласятъ даже и въ най-очевиднитъ въ тѣхна полза работи. При всичко че приказватъ за картелъ, при всичко че работятъ за синдикатъ, при всичко че всички чувствуватъ, че има нужда да се направи нѣщо въ това отношение, като дойде нѣкой отъ заднитъ врата да имъ попушне нѣщо, отъ единъ пътъ всичко се разваля.

П. Петровъ: Тѣ ще го направятъ тогава, когато се прогласятъ независими отъ банката, а сега тѣ ѝ сѫ васални. (Смѣхъ)

Н. Коларовъ: Българскитъ индустриалци, г. Петровъ, никой пътъ нѣма да бждатъ независими спрѣмо банката; колкото повече работата имъ се увеличава, толкова повече тѣ ще зависятъ отъ банката. Ето защо азъ искамъ да ви кажа, че понеже въ голѣма степенъ именно интереситъ на банката сѫ засегнати, ако индустриалцитъ сами не искатъ да се вразумятъ, то Българската народна банка трѣбва да ги вразуми, и когато имъ дава пари да имъ каже: „Г-да! Вие нѣмате право за моя смѣтка да си прокарвате валнитъ капризи, а трѣбва да ме слушате. Инакъ, отидете да търсите оная банка, която ще ви даде пари да правите каквото искате по вашъ кефъ“. Ето защо, дългъ се налага на българското правителство, посрѣдствомъ Българската народна банка, да помисли за организицията на тѣзи пазари тамъ. Ние трѣбва да бждемъ въ състояние да организираме една експортна фирма сега, въпросъ е, да-ли трѣбва да бжде една износна банка, или вродѣ на фирмата „Н. Фехеръ и С-не“, търговскиятъ унгарски музей, обаче належаще е, трѣбва да се направи нѣщо модерно, дѣто дребнитъ индустриалци, джелепи, кашкавалджии, гайтанджии, не само да иматъ една кантора, дѣто да могатъ да се отправятъ съ пълна увѣреностъ, че тамъ ще ги протектиратъ и че нѣма да ги изиграватъ. По таквъ начинъ наредена, тази фирма ще се настани въ Европейска-Турция, и тогава условията за борба тамъ ще сѫ въ наша полза, но ние трѣбва да създадеме нѣщо модернизирано, за да можемъ да съберемъ всичко наедно. Да, ние навсѣкждѣ тамъ имаме купувачи за нашитъ артикули, но никой не ги е организиравалъ нашитъ произведения се радватъ на столѣтна известностъ. Страната е близко, языкътъ, правитъ ни сѫ известни, всичко е въ наша полза, та може да се направи нѣкаква модерна комбинация за износъ. Завчера, напр., се разправяше, че въ Солунъ българскитъ брашнари искали да направятъ нѣщо; не можахъ да се съгласяя да дадатъ прѣдставителството си на една фирма. Защо? Ето какво има. Сѣществуващата мелница въ Солунъ, въ продължение на 10 години, като е продавала брашна на тамошнитъ хлѣбари, отъ всѣки единъ, когато му е продавала по една торба брашно, вземала му е на наполеонъ по единъ грошъ повече, като залогъ, че ще купува и занепрѣдъ. И днесъ хлѣбаритъ, за да се освободятъ отъ тази фирма, ще трѣбва единъ видъ да бждатъ откупени, за да не изгубятъ около 7—8 хиляди лири. Не е по силата на единъ български комисионеръ да отиде да плати тия пари на фирмата за цѣлия еснафъ и да каже: освободете ги.

П. Петровъ: Това сѫ детайли.

Н. Коларовъ: Именно детайли трѣбватъ тукъ. Искамъ да ви кажа, че по силата само на една специална организация може да бжде да плати 10 хиляди лири, за да сполучи слѣдъ това българскитъ брашна да могатъ да се продаватъ съ два-три лева по-скъпо, отколкото се продаватъ днесъ на сѣщия пазаръ.

Ето какво е положението, а то показва, че трѣбва да се направи нѣщо, за да се изучи нашето тържище, да се разбере какво се върши. Защото грѣхътъ на българскитъ индустриалци, а още повече на дребнитъ и едри експортери, е и туй, че тѣ не признаватъ модерни способности за търговия. Българскитъ индустриалецъ търговецъ е въ състояние да прати за 10 хиляди лева стока въ Александрия за опитъ, но нѣма куража да похарчи 500 л., за да отиде тамъ да види, какво е. Хората му разправятъ да не прави кашкавала петъ прѣста, да го прави само три прѣста, защото въ Египетъ слънцето пече силно и кашкавала се топи. Не ще човѣкътъ да те разбере и туй то. Като познаваме тая черта у нашия българинъ — да се скжнимъ на трицитъ, а сме евтини на брашното — ще трѣбва да има кой да помисли въ туй отношение, и понеже въ туй отношение азъ съмъ билъ винаги поддържателъ на държавната инициатива, оттамъ азъ очаквамъ известна инициатива, за да можемъ и ние да се поставимъ съ нѣщо модерно въ Турция, защото по таквъ начинъ само Турция ще бжде винаги единъ отъ най-добритъ пазари за насъ, и тогава нѣма да се плашимъ отъ никакви кризи и катастрофи.

Г. Данаиловъ: Държавна експортна банка ли искате?

Н. Коларовъ: Не държавна експортна банка. Правителството да вземе само инициативата, посрѣдствомъ своитъ банки, да се даде възможностъ на българския износителъ да си създаде една специална износна фирма, подъ контрола на банката и кредитирана отъ нея. Когато дойде да се разисква законътъ за Българската народна банка, тогава ще се изкажа.

П. Петровъ: Това ще бжде, когато ние излѣземъ на Бѣло-море.

Н. Коларовъ: Ние трѣбва да живѣемъ днесъ-за-днесъ. Недѣйте чака да излѣземъ на Бѣло-море. — Та, казвамъ, българскитъ индустриалци и експортери трѣбва да приспособяватъ модернитъ способности за търговска борба. Когато имаме най-голѣма конкуренция и отъ най-опасния днешенъ конкурентъ на изтокъ, германецътъ, който е най-голѣмиятъ майсторъ за тази *pénétration pacifique*, не трѣбва да стоимъ съ сгърнати рѣцѣ, а да го дебниме стѣпка по стѣпка и да дѣйствуваме както него; тогава ние ще сме господаритъ и ще имаме възможностъ да направимъ всичко, за да бждемъ първи, защото и по положение и по качество имаме естествения монополъ, привилегировани сме да отидемъ въ тази страна, като първи плейни културни завоеватели!

Когато е въпросъ за държавното съдѣйствие, азъ смѣтамъ, че дѣйствително отъ голѣма важностъ е да се обърне вниманието и на Външното министерство за избора на българскитъ консули, особено въ източнитъ пазари. Това е единъ боленъ въпросъ, който трѣбва да се изучи. Както е работата днесъ-заднесъ, нашитъ търговски консули сѫ се занимавали повече съ дипломатия, отколкото съ търговски въпроси. И азъ не знаа, да-ли трѣбва да бждатъ само хората отъ кариерата, които трѣбва да се изпращатъ тамъ, или ще трѣбва да намѣримъ и почтени хора въ тази страна, сега голѣми търговци съ влияние, и — понеже тѣзи *hoches démocratiques*, както ги казватъ, сѫ вече много на мода: всѣки единъ иска почести и титли — да се назначатъ за почетни консули нѣкои отъ тѣхъ, които държатъ търговията съ нашитъ или конкурентнитъ намъ артикули тамъ, въ островитъ и голѣмитъ градове, та да-ли не можемъ чрѣзъ тѣхъ да извоюваме и приятели за българската търговия и защитници за българскитъ търговци. Защото, г-да,

азъ съмъ заблѣжилъ, че ние имаме симпатията не само на българското население въ Отоманската империя, но и всички гърци, арменци, евреи и турци, родени въ България или живѣли въ България, сж наши приятели тамъ. Да ви кажа единъ примѣръ. Единъ пътъ азъ имахъ случай да бѣда въ Смирна; съвършено неочаквано фантонджинтъ ме возѣха като братъ, като емишериа и не пожелаха подъ никакъвъ прѣдлогъ да ми взематъ пари — емишериа сме, казача. Това сж симптоми, които ние трѣбва да разбираме и използваваме. Да, ние можемъ да използваваме туй наше положение, стига да умѣеме.

Ето защо азъ казвамъ, че заради мене търговскиятъ договоръ, който даде възможностъ на българския търговецъ да се приравни тѣй, както е германецътъ — да има право да отива кждѣто ще, да не му правятъ спънки, а да се радва и той на всичкитъ права, които дава клаузата на la nation la plus favorisée — е най-големата придобивка, която ние имаме, днесъ-затдесъ съ тая врѣмenna спогодба. Защото, когато ние днесъ имаме възможностъ да правимъ туй, което правятъ чужденцитъ, когато нѣмаме нужда да влигаме чужди байраци, за да бждемъ подъ протектората на тази или онази държава, не сж тритъ или петтъ процента, които играятъ роля. И въ този духъ именно азъ, като слизамъ отъ трибуната, още единъ пътъ поздравявамъ правителството, че е направена една стѣпка напредъ, като благопожелавамъ, щото то да не забравя по-нататъшнитъ си обязанности, че то е длъжно да бжде тукъ l'avant-coureur на прогреса въ България, да покажемъ на българскитъ индустриалци и експортъори, че е врѣме да се позамишлятъ тѣ за по-висшитъ интереси, които иматъ, и, по такъвъ начинъ, когато въздигнемъ частната инициатива — защото въ външния пазаръ никакъвъ протекционизъмъ не струва нищо — да се поставимъ въ туй положение, което заслужаваме да имаме, защото и по традиция, и по външно положение, което имаме, ние въ Турската империя винаги ще бждемъ първитъ.

Н. Дяковичъ: (Ржкоплѣска)

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Георги Шиваровъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни прѣдставители! Съвсѣмъ му не е мѣстото тукъ да се впускамъ по тѣзи въпроси, които се повдигнаха, но сѣ пакъ азъ ще кажа двѣ-три думи, да не мине законопроектътъ току-тѣй.

Господата, които приказваха по този въпросъ, особено се възхищаваха отъ внесената конвенция. Азъ въ нищо не мога да похваля правителството. Наистина, сѣ нѣщо е допринесено въ туй отношение съ конвенцията, но за мене най-добритъ условия за търговията, за износа ни въ Турция е регулирането на политическитъ отношения между насъ и тая държава: всѣкакви конвенции петъ пари нѣма да струватъ, когато утрѣ пакъ се създадатъ известни сътресения въ тѣзи отношения. А трѣбва да признаете, че тамъ ние сме най-слаби. Не знамъ, да-ли ние сме виновни или Турция е виновна — сѣ пакъ трѣбва да се приеме, че и двѣтъ страни иматъ вина — но тѣзи отношения за дълго врѣме още ще ни изненадватъ, тѣзи отношения за дълго врѣме още ще сѣватъ развоя на нашата търговия. Тамъ азъ съглеждамъ гаранцията за нашия износъ и тамъ българското правителство трѣбва да насочи своята дѣятелностъ: да създадемъ довѣрие въ тѣзи вѣчно недовѣрчиви

турски управляющи кръгове и да можемъ нѣкакъ да се издигнемъ наравно съ тѣхъ като политическа единица, за да почнатъ нѣкакъ съ по-друго око да гледатъ на насъ, да ни уважаваатъ. Не отказвамъ още и това, което г. Екимовъ изтъкна и за което азъ отдавна съмъ говорилъ, че тогава, когато ние засилимъ търговскитъ си отношения съ Турция, по необходимостъ, и двѣтъ страни ще прѣстанатъ вече да иматъ агресивна цѣль или агресивна политика — ако сж имали такава — една спрѣмо друга. Но прѣди ние да засилимъ тия търговски отношения, трѣбва порано да заздравимъ нашитъ политически отношения.

Г. г. народни прѣдставители! Никой нѣма да откаже сѣщо, че каквото и да правимъ, съ каквато и друга страна да свързваме нашитъ отношения, сѣ пакъ Турция ще остане най-големиятъ пазаръ за нашето производство. Но дълго врѣме ще трѣбва да работимъ, за да достигнемъ положението, което е създадалъ нѣкога славниятъ Балъ-Капанъ, отъ който днесъ има само жалки останки въ Цариградъ. Каквото и да говоримъ за нашия износъ, за нашата търговия въ Турция, днесъ-затдесъ въ Цариградъ първо мѣсто заематъ арменцитъ, второ мѣсто — гърцитъ, трето мѣсто — турцитъ, и най-послѣ сме ние, българитъ, когато прѣди освобождението ние сме държали първо мѣсто.

Не е безинтересно сѣщо и това, което лансира г. Коларовъ. И днесъ да отидете въ Цариградъ, търговцитъ, остатъци отъ старитъ български търговци, се оплакватъ отъ това, което изтъкна г. Коларовъ. Нѣма, казватъ, онази стара довѣрчивостъ, онуй старо довѣрие, което го имаше; сега всѣки гледа да те излъже, а нѣкога ти даваха по 100 лири заемъ, безъ даже да отивашъ да доведешъ свидѣтели, а отивашъ въ еснафа и скришно въ дюкенчето даватъ ти 100 лири. Сега нѣма това довѣрие, макаръ да си честенъ човѣкъ. Слѣдователно, явява се необходимостъ отъ едно улеснение въ финансово отношение, а именно отъ създаване на нѣкаква банка въ Цариградъ.

Г. г. народни прѣдставители! Както виждате, въ конвенцията, която е сключена, тѣзи мита, които ние ще вземаме и които Турция ще взема на нашитъ стоки, прѣслѣдватъ изключително фискални цѣли. Би било желателно и нашата бюджетна политика да се отърси отъ тѣзи фискални цѣли, т. е. тя винаги ще ги прѣслѣдва, но да вмѣси и нѣкакви по-други цѣли. Обаче, ако въ бюджетната политика финансовиятъ министъръ може да бжде упоритъ, въ туй отношение трѣбва да поотстъпимъ, трѣбва да вмѣсимъ тукъ и малко социално-икономически цѣли. Азъ не виждамъ въ тарифата да прозира нѣкаква такава идея на финансовия министъръ.

Министъръ А. Лячевъ: Много сериозни работи има въ нея.

А. Стамболийски: Тукъ се споменава за солени риби, за артикули, за прѣдмети отъ първа необходимостъ най-вече за бѣдното население. Разбирамъ да се облага лакердата, която се употребява отъ по-горнитъ, отъ по-богатитъ слоеве, но защо да се стремимъ да облагаме съ нѣкакви мита тѣзи маслини, тѣзи скумрии и редица други риби; когато у насъ нѣма такова производство, нѣма какво да го поощряваме чрѣзъ такива мита. Ние идемъ да обложимъ бѣдното население въ България, да изкубнемъ срѣдства за държавата отъ това бѣдно население. Искамъ да кажа за въ бждеще, когато ще сключваме конвенции, трѣбва да гледаме, щото тѣзи прѣдмети, тѣзи артикули, които се употребяватъ отъ масата, отъ бѣдната маса, отъ работящата маса, да ги освобождаваме отъ всѣкакви мита, още повече пъкъ, когато нѣмаме за цѣль да засилваме производството

имъ въ нашата страна. Маслини, риби и други нѣкои подобни артикули нѣма защо, казвамъ, да ги облагаме. Ще ми се възрази: но ако ние освободимъ Турция отъ мито на тѣзи прѣдмети, по необходимостъ ще освободимъ и вноса на другитѣ държави, защото и други държави внасятъ. Нищо отъ това: българскиятъ народъ ще има възможностъ по-евтино да консумира тѣзи артикули, а тѣ сж една най-необходима негова храна.

Послѣ, въ замѣна пъкъ на това можемъ да искаме да се увеличатъ митата на други артикули, които ние тукъ произвеждаме, и производството на които имаме интересъ да се засили у насъ. Когато се обяви, че прѣговоритѣ по търговския договоръ между България и Турция сж прѣкжснати, вѣстниците съобщиха, че спорътъ е билъ за тия риби. Азъ се чудихъ, защо единъ финансовъ министъръ въ България ще държи толкозъ на тѣхъ. Наистина, той прѣслѣдва фискални цѣли, но, именно, азъ това искамъ да изтъкна, че трѣбва да прѣстанемъ да прѣслѣдваме само фискални цѣли въ нашата търговска и тарифна политика. Въ замѣна, казвамъ, на тѣзи артикули, които не се произвеждатъ у насъ, но които се употребяватъ отъ широката народна маса, ние можемъ да повишимъ цѣнитѣ на онѣзи артикули, които подбиватъ нашето производство. Азъ не виждамъ г. министърътъ на финанситѣ да е ималъ прѣдъ очи, когато е сключвалъ тая конвенция, интереситѣ на земледѣлското сѣловие. Наистина, нѣщо е направено въ туй отношение за вноса на гроздето, но това производство трѣбва повече да се подхранва. Въ всѣки случай, моята цѣль бѣше да изтъкна необходимостта отъ прѣслѣждане на такива цѣли, когато тая конвенция отъ врѣмenna ще стане постоянна. Нека г. министърътъ на финанситѣ даде възможностъ, даде охрана чрезъ тия конвенции, чрезъ тия мита на всички онѣзи земледѣлски производства, които иматъ бждще въ България. Това е моето желание.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Петъръ Петровъ.

П. Петровъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ яснитѣ и прецизни изявления на г. министра на финанситѣ, ние можемъ съ спокойствие да приемемъ тази врѣмenna спогодба, като добръ дошла, защото той каза и вѣрва, че не е изключена възможността въ близко бждще да може да се сключи една друга спогодба, трайна, продължителна, не на клаузата на най-облагодетелствуваната страна или държава, но на клаузата на съседни страни, които искатъ да живѣятъ въ миръ и въ разбирање на своитѣ собствени интереси. Защото, когато тѣ живѣятъ въ миръ и въ разбирање на своитѣ собствени интереси, като държави и като сѣсѣдни народи, тѣ ще могатъ спокойно да вѣрватъ напредъ и да изпълняватъ своитѣ задачи, каквито трѣбва да ги изпълняватъ въ този свѣтъ. Жалкото е само, че, за да дойдемъ да сключимъ такава една врѣмenna спогодба, ние влѣзохме въ конфликтъ. Когато търговското съглашение, спогодбата, която трая повече отъ седемъ години и която даде толкова голѣми облаги за турската държава, а по-малко за българската държава, се скжса така брутално и неочаквано, първиятъ въпросъ, който си зададе всѣки единъ, бѣше, не кой какво ще спечели, а кой какво ще изгуби. Почнаха да се правятъ смѣтки, че турцитѣ ще изгубятъ по-малко, а българитѣ повече.

В. Георгиевъ: Въ заключение.

П. Петровъ: Въ заключение ще ви кажа, че търговски договори никога не ставатъ, безъ да бждатъ

добри отношенията между държавитѣ. Като казвамъ добри отношения, то значи да не си прѣчатъ едни на други. Ние дадохме най-голѣми доказателства на новия режимъ, който се установи въ Турция, че ние искаме той да се затвърди, че ние вѣрваме, какво той може да бжде добъръ режимъ. Фактътъ, че ние, като васална държава, не отидохме да го гонимъ, защото бѣхме задължени да го гонимъ, показва, че ние го поддържаме. И историкътъ ще бжде много зачуденъ, когато ще пише историята на турската революция, защо българското васално княжество не се е притекло, не е отишло въ Цариградъ да защити Абдулъ Хамида, който бѣше далъ този врѣмennenъ търговски договоръ, който договоръ бѣше изключително за България и който прѣдвиждаше, че нѣма да се взематъ никакви мита на българскитѣ артикули, освѣнъ за нѣкои; суверенътъ бѣше далъ този договоръ на една своя васална държава.

Слѣдъ нашето провъзгласяване за независима държава, турцитѣ нѣмаше защо да правятъ тия прѣчки на насъ; тѣ трѣбваше да разбератъ, че ние искаме да живѣемъ самостоятеленъ животъ и знаехме какво правимъ. Обаче ние виждаме, че тѣ постоянно ни правятъ прѣчки. Отъ изявленията, които направилъ г. министърътъ на финанситѣ, за че той е направилъ всички възможни отстъпки, за да се добие тази врѣмenna спогодба, и отъ вѣстниците, които четемъ, ние виждаме, че въ Цариградъ турцитѣ ликуватъ, за че сж нанесли нѣкаква побѣда, защото сж наложили своитѣ условия на българската държава. Ако тѣ продължаватъ така да мислятъ, тѣ сж въ кривъ пътъ, защото отиватъ, именно, противъ естественото развитие на доброто сѣсѣдство. Българскитѣ търговци и индустриалци, слѣдъ прѣкжсането на търговския договоръ и обявяването на митническата война, посрѣщнаха много спокойно всичката тази работа. И азъ ви заявявамъ, че даже, ако слѣдъ 9—10 мѣсеца не се сключеше единъ договоръ износенъ за България и настѣпѣше истинска икономическа война, българскитѣ индустриалци нѣмаше ни най-малко да се смутятъ. Може една или двѣ години тѣ да бждатъ принудени да вѣрватъ по-малко напредъ и по-слабо, но тѣ въ една-двѣ години ще се еманципиратъ напълно отъ турския пазаръ, ще го задминатъ, нѣма да обръщатъ никакво внимание на него, и тогава Турция нека понесе всичкитѣ други послѣдствия, които ще има, когато ние нѣма да се чувствуваме никакъ задължени да имаме съ нея търговски договоръ, защото това не е нищо друго, освѣнъ единъ търговски договоръ. България въ индустриално отношение, както забѣлѣза г. Коларовъ, вѣрви напредъ, но тя нѣма да се спре, заради това, защото тя работи, а щомъ като работи, тя ще намѣри кждѣ да пласира своитѣ артикули. Тя нѣма нужда отъ турскитѣ пазари, дѣто да отива да продава своитѣ произведения, а турскитѣ пазари иматъ нужда отъ нашитѣ текстилни произведения, турскитѣ пазари иматъ нужда отъ нашия добитѣкъ, и ако тѣ го облагатъ, както справедливо каза г. министърътъ на финанситѣ, не ние ще плащаме митото, а тѣ ще го плащатъ. Понеже правителството е сключило единъ врѣмennenъ договоръ, направило е извѣстни концесии на турското правителство, за да може да се продължатъ по-нататкъ прѣговоритѣ за единъ траенъ търговски договоръ, ние трѣбва да приемемъ този договоръ, но трѣбва да заемимъ на нашето правителство, че то, при сключването на трайния договоръ, на бждщия договоръ, трѣбва да се вслуша много добръ въ исканията на цѣлата българска държава, въ нейното търговско и индустриално и земледѣлско пробуждане. И ако то намѣри, че турскиятъ пазаръ, въ едно или друго отношение — било отъ нежеланието на турското правителство, което ще и да бжде то — ще иска да го спѣва или да му дава такива условия, въ каквито не може да се развива спокойно, безъ да му трепне ржката, да

махне Турция и да каже: „Не па“, защото ние имаме пазари; ще отидемъ далечъ и ще намѣримъ такива пазари, които ще ни накаратъ подирѣ да мислимъ, защо сме стояли толкова врѣме съ турските пазари, защо сме мислили, че непрѣмънно Турция е, която ни храни. Но ако турцитѣ дадатъ на насъ всички тия права, които на насъ се слѣдватъ, безъ ние да ги искаме, тѣ сами да ги дадатъ, нѣма причина да отиваме по-нататъкъ.

Това щѣхъ да кажа.

Турция като държава щѣла да се реформира, щѣла да се модернизира, щѣла да създаде своя индустрия и нѣмало да има нужда отъ нашитѣ произведения. Това не е наша работа. Турция може да се реформира, Турция може да се модернизира, може да стане най-свободолюбивата държава — това е нейна частна работа; ние си имаме наши интереси, които правителството схваща много добрѣ. Когато ние слушаме отвѣнка, че турцитѣ били наклонни да направятъ повече отстъпки, но не на сегашното правителство, а на нѣкое друго правителство, при такива условия азъ прѣдпочитамъ прѣкъсването на всѣкакви прѣговори, защото това не е достойно за една държава, която си служи съ такива маниери при сключването на своитѣ договори. Не знаа, дали е вѣрно това, но на всѣки случай се говори; това е единъ ориенталски маниеръ на третиране.

Азъ свършвамъ, г. г. народни прѣдставители, и повтарямъ, че при дълбоката вѣра, която г. министърътъ на финанситѣ изказва отъ червената маса, че той не счита, че е изгубилъ вѣра да може да се дойде до едно споразумѣние, където другата договорна страна да схване своето истинско положение и да види какво печели и какво губи при тия третирания, които ставатъ, и че ще може да се намѣри единъ модусъ да се сдобрятъ нашитѣ търговски отношения съ Турция при единъ траенъ режимъ, азъ му пожелавамъ такъвъ успѣхъ. Ако, обаче, това положение продължава, ще кажа само една малка резерва. Каза се, че ние имаме двѣ индустрии, които сж отбѣлѣзани за подкрѣпване — това е текстилната и брашнената индустрия. Има да забѣлѣжа само едно, че текстилната индустрия има да заеме още една голѣма частъ отъ мѣстнитѣ пазари; слѣдователно, тя има поле, дѣто да работи и да се развива, когато брашнената индустрия е само експортна и нѣма никакви мѣстни пазари за нея. Щомъ е експортна, както забѣлѣжа г. Коларовъ, щомъ нашитѣ брашна сж хубави и доброкачествени, нѣма освѣнъ българското правителство да се заеме и да уреди трайни сношения съ далечнитѣ пазари и тамъ, дѣто се пласиратъ ромънскитѣ, американскитѣ, рускитѣ и други брашна, ще се намѣри мѣсто и за нашитѣ брашна.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Смѣтамъ, че по-нататъкъ нѣма кой да говори.

На запитването и на пожеланието, което г. Стамболийски въ говора си отправилъ къмъ мене, има да кажа слѣдующето. Не е истина, че не се взематъ въ съображение социалнитѣ и икономическитѣ интереси на страната при сключването на търговски договори включително и на този врѣмененъ търговски договоръ. Г. Стамболийски сѣ пакъ би трѣбвало да похвали отъ негово гледище този договоръ, макаръ и врѣмененъ, поне въ двѣ нѣща: първо, че се запазва онова, което е нужно за нашето производство, особено за слабото отъ него, каквото е, напр., производството на грозде. Въ всѣки случай защитата, която е дадена на гроздето, е около 40% и това е една отъ много силнитѣ защиты. Тази защита е дотолкова

силна, че г. Савовъ, който се намира въ единъ окръгъ, дѣто има по-малко грозде, а повече рѣжъ, заяви, че е зобалъ миналата година гроздето много скъпо и желаетъ правителството да може да го освободи отъ тая скъпостя. (Смѣхъ) Гроздето е единъ общъ артикулъ. Тѣй е, напр., и съ сапуна. Г. г. говорителитѣ, съ изключение на г. Коларова, не обърнаха особено внимание на това, защото, навѣрно, не желаеха да се спиратъ. Но тѣй като г. Стамболийски повдигна въпросъ за него, азъ му заявявамъ, че ония ограничения, които сж направени за сапуна, като се казва, че той ще се облага съ 10 л. на 100 кгр., ако съдържа по-малко отъ 2% примѣси, това е отъ грамадно социално значение, защото се докарва една здрава стока. Досега турскиятъ сапунъ е съдържалъ 30%—40% водно стѣкло — единъ артикулъ, който подпомага на сапуна, но който е негоденъ за използване, нѣма онѣзи свойства да служи за пране и т. н.

За рибитѣ г. Стамболийски и тамъ ще ме извини. Солената риба, каквато и да бѣде, и за богати, и за сиромаси, сѣ е единъ луксозенъ артикулъ, и особено онѣзи солени риби, които ядатъ сиромаситѣ и които могатъ да раздразнятъ стомаха, но не могатъ да го ползуватъ, и които нѣкъдѣ ги третираатъ като отрова и ги прѣслѣдватъ. Въ това отношение ние, може-би, сме били не толкова твърди, колкото е трѣбвало.

Въпросътъ за солениѣ риби ми дава възможностъ да отговоря на казанитѣ нѣколко думи отъ г. Петрова, че въ Цариградъ имали голѣма побѣда. Безспорно, въ Цариградъ иматъ пълно основание да кажатъ, че сж нанесли побѣда, защото, когато ние сключваме единъ приврѣмененъ договоръ, трѣбвало би при равни условия да имаме съ Цариградъ клузата на най-благоприятствуваната нация — да имъ дадемъ и да ни дадатъ това положение и оттамъ-нататъкъ каквото повече се отстъпи, то е побѣда. Но вие виждате, че ние правимъ по 12 артикула отстъпка. Не може да има съмнѣние и ако е за амбиция на нѣкое правителство, азъ съмъ длъженъ да признаа, че въ това отношение тѣ сж побѣдителитѣ — въ това съмнѣние нѣма. Но отъ този фактъ, че тѣ сега сж при приврѣменната спогодба побѣдители, не слѣдва, че трѣбва да бѣдатъ винаги побѣдители, и азъ не вадя заключение, че ние не ще имаме право да търсимъ случай да бѣдемъ побѣдители. Въ случая трѣбва да се каже, че всѣка страна трѣбва да бѣде побѣдителъ за своитѣ интереси при двѣтѣ спогодби, колкото и недобри за тѣхъ. Но колкото се отнася за тази приврѣменна спогодба, имайки прѣдъ видъ кога другитѣ държави бѣха сключили спогодбитѣ и кога ние сключихме, безспорно е, че тѣ могатъ да се похвалятъ.

Тѣзи сж, г. г. народни прѣдставители нѣколко думи, съ които завършвамъ разясненията си по договора.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложението за одобрение сключеното между българското и турското правителства съглашение за търговия и мореплавание, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва по-нататъкъ консулската конвенция между България и Италия. Има думата г. докладчикътъ.

А. Екимовъ: Азъ правя прѣдложение, понеже конвенцията е раздадена и понеже я знаемъ всички и сме я чели, да не се чете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ направеното отъ г. Екимова прѣдложение, щото тази конвенция да не се чете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

„Консулска конвенция

между България и Италия.

„Негово Величество Царя на българитѣ и Негово Величество Италианския Кралъ, водими отъ желанието да сключатъ, по общо съгласие, една консулска конвенция, назначиха за тази цѣль за свои пълномощници:

„Негово Величество Царя на Българитѣ:

„Господинъ генералъ-лейтенантъ Стефанъ Паприковъ, кавалеръ на голѣмия кръстъ на народния орденъ „за Военна заслуга“, кавалеръ на царския орденъ „Св. Александъръ“ II степенъ съ брилянти и пр. пр., неговия министъръ на външнитѣ работи и на изповѣданията,

„Негово Величество Италианския Кралъ:

„Негово прѣвзходителство господинъ Фаусто Куки-Боасо, офицеръ на ордена „Св. Св. Морисъ и Лазаръ“, командиръ на ордена „Италианска корона“, кавалеръ на голѣмия кръстъ на българския орденъ „за Гражданска заслуга“ и пр. и пр., неговия извънреденъ пратеникъ и пълномощенъ министъръ въ София,

„които, слѣдъ като взаимно си съобщиха пълномощията, намѣрени въ добра и законна форма, се съгласиха върху слѣднитѣ членове:

„Отдѣлъ I.

„Откриване на консулства и назначаване на консули.

„Чл. 1. Всѣка една отъ договорящитѣ страни ще има правото да назначава, съгласно законитѣ и обичаитѣ си, генерални консули, консули, вице-консули и консулски агенти.

„Чл. 2. Всѣка една отъ договорящитѣ страни ще може да назначава, въ другата, свои консули и консулски агенти въ всички градове, пристанища и мѣстности, дѣто тя би счела, че е въ интереса на нейнитѣ подданици и търговия и тя тъй също ще може да опрѣдѣля окръжията, въ които ще се простира тѣхната компетентностъ.

„Чл. 3. Всѣка една отъ договорящитѣ страни, обаче, е свободна да не допуца назначаването на консули или консулски агенти, на другата страна, въ територии или мѣстности, дѣто тя не би намѣрила за добръ, подъ условие, че нѣма да позволи назначаването въ сѣщитѣ територии или мѣстности на консули или консулски агенти на никоя друга държава.

„Чл. 4. Изобщо, всѣка една отъ договорящитѣ страни се задължава да отстъпва на другата, по отношение откриването на консулства и по всичко досѣжно изпълнението на консулскитѣ атрибуции, освобождения, права, привилегии и неприкосновеностъ, ползуването отъ режима на най-благоприятствувания народъ.

„Чл. 5. Назначениитѣ, отъ всѣка една отъ договорящитѣ страни, чиновници и консулски агенти ще се допускатъ отъ другата, при прѣдвяването на пълномощията или назначителнитѣ си писма,

„Convention consulaire

entre la Bulgarie et l'Italie.

„Sa Majesté le Roi des Bulgares et Sa Majesté le Roi d'Italie, désirant, d'un commun accord, conclure une convention consulaire, ont nommé à cet effet pour Leurs plénipotentiaires, savoir:

„Sa Majesté le Roi des Bulgares:

„Monsieur le Lieutenant Général Stéphane Papricoff, Grand'Croix de l'Ordre National pour le Mérite Militaire, Grand Officier de l'Ordre Royal de Saint-Alexandre en brillants etc. etc., Son Ministre des Affaires Etrangères et des Cultes.

„Sa Majesté le Roi d'Italie:

„Son Excellence Monsieur Fausto Cucchi-Boasso, Officier de l'Ordre des Saints Maurice et Lazare, Commandeur de l'Ordre de la Couronne d'Italie, Grand'Croix de l'Ordre Bulgare du Mérite Civil etc. etc., Son Envoyé Extraordinaire et Ministre Plénipotentiaire à Sophia.

„Lesquels, après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs, reconnus en bonne et due forme, sont convenus des articles suivants.

„Titre I.

„Etablissement des Consuls.

„Art. 1. Chacune des Hautes Parties Contractantes aura le droit d'établir sur le territoire de l'autre des Consuls, Vice-Consuls et Agents Consulaires nommés par Elle conformément à ses lois et coutumes.

„Art. 2. Chacune des Hautes Parties Contractantes pourra établir chez l'autre ces Consuls et Agents Consulaires dans toutes les villes, ports et localités où Elle jugera utile aux intérêts de ses ressortissants et de son commerce et Elle pourra déterminer également les circonscriptions où leur compétence s'exercera.

„Art. 3. Toutefois, chacune des Hautes Parties Contractantes demeurera libre de ne pas admettre de Consuls ou Agents Consulaires de l'autre Partie dans les territoires ou localités qu'Elle jugera bon, sous conditions de ne pas y autoriser davantage l'établissement des Consuls ou Agents Consulaires d'un autre Etat quelconque.

„Art. 4. D'une façon générale, chacune des Hautes Parties Contractantes s'engage à accorder à l'autre, en matière d'établissement consulaire comme en tout ce qui touche à l'exercice des attributions, libertés, pouvoirs, privilèges et immunités consulaires, le traitement de la nation la plus favorisée.

„Art. 5. Les fonctionnaires et Agents Consulaires nommés par chacune des Hautes Parties Contractantes seront admise par l'autre sur la présentation des commissions ou provisions qui leur auront été réguli-

които имъ сж били редовно издадени. Екзекуторътъ, нуженъ за свободното изпълнение на службата имъ, ще се издава тѣмъ, незабавно и безплатно, отъ надлежната властъ.

„Никоя отъ договорящитѣ страни не може да откаже или отнеме този екзекуторъ, ако не съобщи на другата причинитѣ, които сж мотивирали, споредъ нея, този отказъ или това отнимане.

„Чл. 6. Освѣнъ консулски чиновници отъ кариерата, всѣка една отъ договорящитѣ страни си запазва правото да назначава консулски агенти или консули-търговци, избрани измежду своитѣ собствени подданици, подданицитѣ на другата страна или измежду тѣзи на нѣкоя трета държава, които сж установени и сж търговци въ градоветѣ, пристанищата или мѣстноститѣ на другата страна.

„Тѣзи консулски агенти могатъ да бѣдатъ назначени отъ консулитѣ по кариерата, въ прѣдѣлитѣ на тѣхнитѣ окрѣжия, съгласно законитѣ и обичаитѣ и съ одобрение на държавата, на която тѣ служатъ. Така назначени, консулскитѣ агенти ще се ползватъ съ всички права и прерогативи на консулитѣ по кариерата съ споменатитѣ въ слѣдвателнитѣ чл. чл. 15 и 16 ограничения.

„Чл. 7. Назначенитѣ отъ всѣка една отъ договорящитѣ страни и снабдени съ екзекуторъ отъ другата генерални консули, консули, вицеконсули и консулски агенти, ще влѣзатъ веднага въ сношение съ висшата властъ на мѣстопрѣбиваването имъ, която незабавно трѣбва да вземе нужнитѣ мѣрки, за да могатъ тѣ да изпълняватъ служебнитѣ си обязанности и да се ползватъ отъ принадлежащитѣ имъ се прерогативи, освобождения, почести и привилегии

„Чл. 8. Въ случай на смъртъ, възпрѣпятствуване или отсъствие на генералнитѣ консули, консули и вицеконсули и консулски агенти, канцлеритѣ или секретаритѣ ще бѣдатъ допуснати да управляватъ *par interim* вакантитѣ постове, подъ условие, щото това имъ служебно качество да бѣде прѣдварително съобщено въ Министерството на външнитѣ работи въ страната на мѣстопрѣбиваването имъ.

„Тѣзи чиновници ще се ползватъ, прѣзъ врѣмето като управляющи, съ властта, правата, прерогативитѣ и неприкосновеността, прѣдвидѣни въ настоящата конвенция за титуляритѣ на консулскитѣ постове.

„Когато нѣкой консулски чиновникъ умре или изчезне, безъ да остави опрѣдѣленъ замѣстникъ, мѣстната властъ трѣбва да пристѣпи веднага къмъ запечатването на архивата, въ присѣтствието на единъ консулски агентъ на нѣкоя приятелска държава и на двама подданика на държавата, къмъ която е принадлежалъ консулскитѣ агентъ. Протоколътъ по това мѣроприятие ще се състави въ два екземпляра; единиятъ отъ които ще трѣбва да се прѣпрати на генералния консулъ или на най-близкия консулски чиновникъ. При разпечатването на архивата, за прѣдаването на новия консулски чиновникъ, се постѣпва по сѣщия начинъ, както и при запечатването.

rement délivrés. L'exequatur nécessaire au libre exercice de leurs fonctions leur sera délivré sans retard et sans frais par l'autorité compétente.

„Cet exequatur ne pourra être refusé ou retiré par l'une des Hautes Parties Contractantes qu'en notifiant à l'autre les raisons qui motivent à ses yeux ce refus ou ce retrait.

„Art. 6. Chacune des Hautes Parties Contractantes se réserve de nommer, outres les fonctionnaires consulaires de carrière, des Agents Consulaires ou Consuls-marchands, choisis parmi ses propres ressortissants, ceux de l'autre Partie ou ceux d'un Etat tiers, qui seraient établis et commerçants dans les villes, ports et localités de l'autre Partie.

„Ces Agents Consulaires pourront être nommés par les Consuls de carrière, dans les limites de leur circonscriptions, selon les lois et coutumes et avec l'approbation de l'Etat qui les emploie. Les Agents Consulaires ainsi nommés, jouiront de tous les droits et prérogatives des Consuls de carrière, sauf les réserves mentionnées aux articles 15 et 16 ci-après

„Art. 7. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls et Agents Consulaires nommés par chacune des Hautes Parties Contractantes et munis de l'exequatur de l'autre Partie se mettront aussitôt en rapport avec l'autorité supérieure du lieu de leur résidence, laquelle devra prendre immédiatement les mesures nécessaires pour qu'ils puissent s'acquitter des devoirs de leur charge et jouir des prérogatives, immunités, honneurs et privilèges qui y sont attachés.

„Art. 8. En cas de décès, d'empêchement ou d'absence des Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls, et Agents Consulaires, les chanceliers ou les secrétaires seront admis à gérer par intérim les postes vacants, à condition que leur caractère officiel ait été préalablement notifié au Ministère des Affaires Etrangères du Pays de leur résidence.

„Ces fonctionnaires jouiront, pendant la durée de leur intérim, de tous les pouvoirs, droits, prérogatives et immunités stipulés par la présente Convention pour les titulaires des postes consulaires.

„Lorsqu'un fonctionnaire consulaire viendra à décéder ou à disparaître sans laisser de remplaçant désigné, l'autorité locale procédera immédiatement à l'apposition des scellés sur les archives, en présence d'un Agent Consulaire d'une nation amie et de deux ressortissants de l'Etat auquel appartient l'Agent Consulaire. Le procès-verbal de cette opération sera dressé en double expédition et l'un des exemplaires sera transmis au Consul Général ou au fonctionnaire le plus proche. La levée des scellés aura lieu, pour la remise des archives au nouveau fonctionnaire consulaire, de la même façon qu'avait eu lieu l'apposition.

„Отдѣлъ II.

„Консулски прерогативи и освобождения.

„Чл. 9. Консулскитѣ чиновници и агенти иматъ право да вдигатъ знамето и да поставятъ герба на страната, която прѣдставляватъ, на зданието, дѣто се помѣщава консулската канцелария или на частното имѣ жилище — ако тамъ е и канцеларията — както и надъ корабитѣ, съ които си служатъ при изпълнение на служебнитѣ си обязанности.

„Тази привелегия не дава никакво право на прибѣжище въ консулското здание, нито въ частното жилище или кораба на консула.

„Чл. 10. Ако нѣкой консулъ участвува въ официална церемония, при отсъствие на всѣкакъвъ дипломатически прѣдставителъ отъ своята страна, по покана на мѣстната властъ или по порѣка отъ своето правителство, той има право на почетно мѣсто, което да се различава отъ мѣстата отредени за мѣстнитѣ чиновници, безъ да се взема въ внимание прѣдимството между него и тѣзи послѣднитѣ.

„Чл. 11. Консулскитѣ канцеларии и архиви сѣ строго неприкосновени за мѣстнитѣ власти, които не могатъ да проникватъ въ тѣхъ.

„Чл. 12. Консулитѣ-търговци сѣ длѣжни да държатъ частнитѣ си книжа и търговски регистри съвсѣмъ отдѣлно отъ канцеларията и архивата, като ги поставятъ на отдѣлно мѣсто.

„Чл. 13. Генералнитѣ консули, консулитѣ, вице-консулитѣ, консулскитѣ агенти и консулскитѣ секретари, принадлежащи на страната, която ги е назначила, се освобождаватъ, върху територията на другата страна, отъ всѣкакви военни тежоби, данѣци и такси. Тѣ се освобождаватъ сѣщо отъ всѣкакъви прѣки лични данѣци, събирани въ полза на държавата или на други административни единици.

„Чл. 14. Тѣзи освобождения не се прилагатъ по отношение на такситѣ върху недвижимитѣ имоти, находящи се върху територията на страната, дѣто се бивава чи овникътъ, както и по отношение на капиталитѣ, вложени въ търговски или индустриални прѣдприятия въ сѣщата територия.

„Чл. 15. Прѣдвидѣнитѣ въ чл. 13, периодъ втори, и въ чл. 14 освобождения не се прилагатъ на чиновницитѣ и консулскитѣ агенти упражняющи нѣкоя търговия, индустрия или каквато и да било професия и които, не ползующи се отъ освобожденията, оставатъ обложени въ такситѣ плащани отъ чужденцитѣ, които се намиратъ въ сѣщитѣ условия.

„Чл. 16. Изобщо, когато нѣкой отъ договорящитѣ страни избере за консулъ или за консулски агентъ единъ подданикъ на другата страна, този послѣдниятъ ще продължава да се счита за такъвъ и ще бѣде, слѣдователно, напълно подчиненъ на законитѣ и правилницитѣ въ сила по отношение на мѣстнитѣ подданици въ страната на неговото прѣбиваване.

„Чл. 17. Генералнитѣ консули, консулитѣ, вице-консулитѣ и консулскитѣ агенти не се освобожда-

„Titre II.

„Prérogatives et immunités consulaires.

„Art. 9. Les fonctionnaires et Agents Consulaires auront le droit d'arborer sur la façade de l'édifice où se trouve le chancellerie consulaire ou sur leur demeure particulière, si elle n'en est pas distincte, ou sur les embarcations où ils monteraient dans l'exercice de leurs fonctions, le pavillon et les armes de leur Etat respectif.

„Ce privilège ne confère aucun droit d'asile à l'édifice consulaire, ni à la demeure particulière du Consul, ni à son embarcation.

„Art. 10. Si un Consul est appelé à figurer dans une cérémonie officielle en l'absence de tout Agent Diplomatique de sa nationalité, sur l'invitation des Autorités locales ou sur l'ordre de son Gouvernement, il aura droit à une place d'honneur distincte de celles qui seraient réservées aux fonctionnaires locaux, et sans qu'il y ait lieu à aucune considération de préséance entre lui et eux.

„Art. 11. Les chancelleries et archives consulaires sont strictement inviolables pour les Autorités locales qui ne peuvent y pénétrer.

„Art. 12. Les Consuls-marchands sont tenus d'avoir leurs papiers privés et registres de commerce entièrement distincts de la chancellerie et des archives, et dans un lieu ou pièce séparés.

„Art. 13. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls, Agents consulaires, chanceliers et secrétaires de Consulat, ressortissants de l'Etat qui les a nommés, sont dispensés sur le territoire de l'autre de tout charge, impôt et taxe militaire. Ils sont exempts également de toute contribution directe et perçue par rôle nominatif au profit de l'Etat où des circonscriptions administratives.

„Art. 14. Cette exemption ne s'applique pas aux taxes prélevées à raison de la possession d'immeubles situés ou de capitaux engagés dans des entreprises industrielles ou commerciales, sur le territoire de l'Etat où les fonctionnaires sont établis.

„Art. 15. Les immunités prévues à l'article 13, deuxième période, et à l'article 14 ne s'appliquent pas aux fonctionnaires et agents consulaires exerçant un commerce, une industrie ou une profession quelconque, lesquels, ne jouissant pas des immunités, restent soumis aux taxes dues par les étrangers dans les mêmes conditions.

„Art. 16. D'une façon générale, lorsqu'une des Hautes Parties Contractantes choisira comme Consul ou Agent Consulaire un ressortissant de l'autre Partie, celui-ci ne cessera pas d'être considéré comme tel et sera par suite soumis entièrement aux lois et règlements qui régissent les nationaux dans le lieu de sa résidence, sauf les dispositions ci-après.

„Art. 17. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls et Agents Consulaires n'ont pas le droit à

ватъ отъ мѣстното правосъдие. Обаче, актоветъ, които тѣ извършватъ при упражнението на служебнитъ си обязанности и като официални лица, или по заповѣдъ на правителството си, не сж под-сждни на мѣстнитъ сдилища.

„Чл. 18. Генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ и консулскитъ агенти могатъ да бждатъ поставяни подъ стража, или затваряне само въ случай на прѣстѣпление, наказуемо отъ мѣстното законодателство. Ако сж търговци, тѣ могатъ да бждатъ задържани лично само за прѣстѣпно дѣяние отъ търговски характеръ, но не и по граждански дѣла.

„Чл. 19. Когато сдѣебнитъ власти трѣбва да се обърнатъ къмъ нѣкой консулски чиновникъ или агентъ, за да снематъ неговитъ показания, тѣ сж длѣжни писмено да го поканятъ да се яви прѣдъ тѣхъ, и, ако този консулски агентъ или чиновникъ не може да се яви, да му поискатъ да даде писмено показанията си или да отидатъ въ консулството му, или въ частното му жилище.

„Чл. 20. Консулскитъ чиновници и агенти могатъ, по въпроси отъ тѣхна компетентностъ, да се отнасятъ направо до мѣстнитъ власти въ тѣхното окръжие, за да заявяватъ срѣщу всички нарушения на договоритъ и конвенциитъ, въ сила между двѣтъ държави, и за да защитаватъ правата и интереситъ на подданицитъ си.

„Въ случай че тѣ не бждатъ удовлетворени, генералниятъ консулъ или консулскиятъ чиновникъ, който изпълнява длѣжността на генералния консулъ, може, при нѣмане дипломатически агентъ на неговата страна, да се обърне направо до правителството на държавата, отъ която той е получилъ экзекватура.

„Отдѣлъ III.

„Консулски права.

„Чл. 21. Генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ и консулскитъ агенти на всѣка една отъ договорянитъ страни пристѣпватъ свободно къмъ изпълнението на длѣжноститъ си, съгласно наредбитъ на настоящата конвенция.

„Чл. 22. Тѣ ще покровителствуватъ прѣдимно и надзираватъ подданицитъ на държавата, която ги е назначила, както и търговията и търговското мореплаване на подданицитъ си, и ще съставляватъ за тази цѣль административни, нотариални актове и актове по гражданското състояние, споредъ нуждата.

„Чл. 23. Тѣ иматъ правото да приематъ и да свикватъ въ респективнитъ си консулства или жилища, както и на борда на корабитъ на своята страна, корабоначалникитъ, моряцитъ, пътниците, търговцитъ и изобщо всички подданици на държавата, която ги е назначила, за да приематъ всички заявления и да съставятъ всички актове относящи се до тѣзи подданици; сжщо така — и подданицитъ на държавата, върху територията въ

l'immunité de la juridiction locale. Les actes qu'ils accomplissent dans l'exercice de leurs fonctions et en leur qualité officielle ou sur l'ordre de leur Gouvernement, échappent toutefois à la compétence des tribunaux locaux.

„Art. 18. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls et Agents consulaires ne pourront être mis en état d'arrestation et incarcérés qu'en cas de délit puni par la législation locale. S'ils sont commerçants la contrainte par corps ne pourra leur être appliquée que pour les seuls faits de commerce et non pour causes civiles.

„Art. 19. Lorsque les Autorités judiciaires devront recourir à un fonctionnaire ou agent consulaire pour recevoir une déposition, elles devront l'inviter par écrit à se présenter devant elles, et si cet agent ou fonctionnaire consulaire ne peut s'y rendre, lui demander sa déposition par écrit ou se transporter à son Consulat ou à son domicile particulier.

„Art. 20. Les fonctionnaires et agents consulaires pourront dans les matières de leur compétence s'adresser directement aux autorités locales de leur circonscription pour réclamer contre toute infraction aux Traités ou Conventions en vigueur entre les deux Pays et pour protéger les droits et intérêts de leurs nationaux.

„S'ils n'obtenaient pas satisfaction, le Consul Général ou le fonctionnaire consulaire faisant fonctions de Consul Général pourra, à défaut de tout agent diplomatique de son Pays, avoir recours directement au Gouvernement de l'Etat dont il a reçu l'exequatur.

„Titre III.

„Fonctions Consulaires.

„Art. 21. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls et Agents Consulaires de chacune des Hautes Parties Contractantes procéderont librement à l'accomplissement de leurs fonctions selon les stipulations de la présente Convention.

„Art. 22. Ils auront notamment à protéger et surveiller les ressortissants de l'Etat qui les a nommés, le commerce et la navigation marchande de leurs nationaux et dresser à ses fins des actes administratifs, des actes authentiques et des actes d'état civil, selon qu'il y aura lieu.

„Art. 23. Ils auront le droit de recevoir et de convoquer à leurs consulats ou domiciles respectifs et à bord des navires de leur nation, les capitaines de navire, marins, passagers, commerçants et en général tous les ressortissants de l'Etat qui les a nommés, pour y recevoir toutes déclarations et y passer tous actes intéressants ces ressortissants: et aussi les ressortissants de l'Etat sur le territoire duquel ils exercent toutes les fois qu'il s'agira de

която тѣ служатъ, винаги когато се касае за имоти, находящи се или до сѣлки, сключени върху територията на държавата, която ги е назначила.

„Чл. 24. Ще важатъ прѣдъ сѣдилищата на двѣтѣ държави съставенитѣ горѣпоменати актове и официалнитѣ книжа, издадени отъ респективнитѣ консули, щомъ тѣ сж надлежно оформени, завѣрени и подпечатани, обгербовани и регистрирани съгласно законитѣ на страната, въ която тѣ трѣбва да бѣдатъ приведени въ изпълнение.

„Сжщото това се отнася и до прѣводитѣ на съставенитѣ и удостоверени отъ консулството официални актове.

„Чл. 25. Генералнитѣ консули, консулитѣ, вице-консулитѣ и консулскитѣ агенти могатъ да идатъ лично, или да изпратятъ делегати, на борда на корабитѣ на своята държава, слѣдъ като тѣ сж добили право на свободно пътуване; да разпитватъ корабоначалницитѣ и екипажа; да проучватъ корабнитѣ книжа; да приематъ обяснения по тѣхното пътуване; по тѣхното мѣстоназначение и случкитѣ при пътешествието; да съставятъ манифеститѣ и да улесняватъ отпътуването на тѣхнитѣ кораби; най-сетнѣ, да ги придружаватъ прѣдъ сѣдилищата и въ канцеларнитѣ на администрацията на страната, за да имъ служатъ за прѣводачи или за агенти по дѣлата, които ще водятъ, или по исканията, които биха прѣдъявили.

„Уговорено е, че чиновницитѣ по сѣдебното вѣдомство, както и митническитѣ органи не могатъ, въ никой случай, да прѣглеждатъ, нито да прѣтърсватъ на борда на корабитѣ, безъ да бѣдатъ придружени отъ консула или вицеконсула на страната, на която тѣзи кораби принадлежатъ. Тѣ сж длѣжни, сжщо така, да прѣдупрѣждаватъ наврѣме поменатитѣ консулски агенти, за да присѣтствуватъ тѣзи послѣднитѣ при показанията, които корабоначалницитѣ и екипажитѣ биха направили прѣдъ сѣдилищата и прѣдъ мѣстнитѣ административни власти, за да се избѣгне, по такъвъ начинъ, всѣко недоразумѣние, или криво тълкуване, което би поврѣдило на правилното извършване на правосѣдието.

„Призовката, която ще се изпрати за тази цѣль на консулитѣ и вицеконсулитѣ, трѣбва да означава точно часа, и ако консулитѣ и вицеконсулитѣ пропуснатъ да се явятъ лично или да се прѣдставятъ чрѣзъ делегатъ, ще се пристѣпни по-нататѣкъ въ тѣхно отсъствие.

„Чл. 26. Консулитѣ сж натоварени да поддържатъ реда на борда на търговскитѣ кораби на своето отечество, както и да разрешаватъ споровѣтѣ, които биха се повдигнали било на открито море, било въ пристанищата, между офицеритѣ на борда и служащитѣ отъ екипажа, особено по въпроси, отнасящи се до заплатитѣ.

„За тази цѣль тѣ могатъ да отиватъ на борда на тѣзи кораби и пристанищнитѣ власти, дѣто тѣ се намиратъ, сж длѣжни, въ случай на нужда, да имъ указватъ съдѣйствие или даватъ помощъ, за да ги улеснятъ въ изпълнението на служебнитѣ имъ обязанности.

biens situés ou d'affaires traitées sur le territoire de l'Etat qui les a nommés.

„Art. 24. Feront foi devant les Tribunaux des deux Pays les expéditions des dits actes et des documents officiels émanant des Consuls respectifs, lorsqu'ils auront été dûment authentifiés, légalisés et scellés, et soumis au timbre et à l'enregistrement selon les lois du pays où ils doivent recevoir exécution.

„Il en sera de même des traductions d'actes officiels faites et certifiées par les soins du Consulat.

„Art. 25. Les Consuls Généraux, Consuls, Vice-consuls et Agents consulaires pourront aller personnellement, ou envoyer des délégués à bord des navires de leur nation après qu'ils auront été admis en libre pratique; interroger les capitaines et l'équipage; examiner les papiers de bord; recevoir les déclarations sur leur voyage, leur destination et les incidents de la traversée; dresser les manifestes et faciliter l'expédition de leurs navires; enfin les accompagner devant les Tribunaux et dans les bureaux de l'administration du Pays, pour leur servir d'interprètes et d'agents dans les affaires qu'ils auront à suivre ou les demandes qu'ils auraient à former.

„Il est convenu que les fonctionnaires de l'ordre judiciaire et les officiers et Agents de la douane ne pourront, en aucun cas, opérer ni visites, ni recherches à bord des navires sans être accompagnés par le Consul ou Vice-Consul de la nation à laquelle ces navires appartiennent. Ils devront également prévenir, en temps opportun, lesdits Agents Consulaires pour qu'ils assistent aux déclarations que les capitaines et les équipages auront à faire devant les Tribunaux et dans les Administrations locales, afin d'éviter ainsi toute erreur ou fausse interprétation qui pourrait nuire à l'exacte administration de la justice.

„La citation qui sera adressée à cet effet aux Consuls et Vice-Consuls indiquera une heure précise, et si les Consuls et Vice-Consuls négligeaient de s'y rendre en personne ou de s'y faire représenter par un délégué, il sera procédé en leur absence.

„Art. 26. Les Consuls sont chargés du maintien de l'ordre à bord des navires de commerce de leur nation, ainsi que de la résolution des différends qui pourraient s'élever soit en mer, soit dans les ports entre les officiers du bord et les hommes de l'équipage, notamment en matière de salaires.

„Ils peuvent à cette fin se transporter à bord de ces navires, et les autorités du port où ils se trouvent devront, le cas échéant, leur prêter assistance ou main forte pour leur faciliter sur ce point l'accomplissement de leurs fonctions.

„Чл. 27. Консулитѣ, при това, когато намѣрятъ за нужно, могатъ да изискватъ съдѣйствието на мѣстнитѣ власти за задържането или затварянето на лица, записани или не въ екипажнитѣ списъци.

„Чл. 28. Мѣстнитѣ власти могатъ да се намѣсватъ направо само въ случай на Происшествия отъ естество да нарушатъ обществения редъ, или пъкъ когато нѣкой тѣхенъ подданикъ е замѣсенъ въ случката. Въ такъвъ случай тѣ трѣбва да изискватъ съдѣйствието на консула и да дѣйствуватъ въ негово присѣствие, освѣнъ ако консултѣ откаже това.

„Чл. 29. Консулскитѣ чиновници и агенти могатъ да изискватъ задържането на офицеритѣ, моряцитѣ и служащитѣ отъ екипажа на търговскитѣ кораби на тѣхното отечество, когато тѣзи лица сж дезертирали отъ корабитѣ, както и връщането имъ на борда или пъкъ да изискватъ изпращането въ отечеството имъ. За тази цѣль тѣ трѣбва да се отнесатъ писмено до мѣстнитѣ власти, като удостовѣрятъ, чрѣзъ официални документи, а най-вече сж прѣдставяне на екипажнитѣ списъци или паракходнитѣ регистри, че изискванитѣ лица сж принадлежали къмъ екипажа.

„Чл. 30. Прѣдаването на дезертьоритѣ не може да бѣде отказано, освѣнъ ако се докаже, че, въ врѣме на записването имъ въ списъцитѣ, тѣ сж били подданици на страната, отъ която се иска екстрадицията.

„Чл. 31. Мѣстнитѣ власти, слѣдъ като укажатъ съдѣйствието си за задържането на дезертьоритѣ, трѣбва да държатъ послѣднитѣ въ мѣстнитѣ затвори. Консулството ще трѣбва да заплати послѣдвалитѣ разноски. Ако въ продължение на три мѣсеца консултѣ не намѣри случай да ги възврне на борда или да ги изпрати въ отечеството имъ, мѣстнитѣ власти ще бѣдатъ въ правото си да ги освободятъ и тѣ не могатъ наново да бѣдатъ обезпокоявани за това сжщо дѣяние.

„Чл. 32. Въ случай че дезертьорѣтъ се провини въ нѣкое прѣстѣпно дѣяние върху територията на държавата, дѣто той се намира, прѣдаването му на консула може да се отложи, докато се произнесатъ мѣстнитѣ сѣдилища и докато тѣхната присѣда бѣде напълно и окончателно изпълнена.

„Чл. 33. Всѣкога, когато нѣма противни съглашения между корабоприжателитѣ, товарителитѣ и застрахователитѣ, авариятѣ прѣтоварвани отъ корабитѣ на двѣтѣ страни било на открито море, било когато влизатъ доброволно или въ слѣдствие на буря въ респективнитѣ пристанища, ще бѣдатъ уреждани отъ генералнитѣ консули, консулитѣ, вице-консулитѣ или консулскитѣ агенти отъ тѣхното отечество, освѣнъ ако нѣкои подданици отъ страната, въ която живѣятъ споменатитѣ агенти, или подданици на нѣкоя трета държава, не бѣдатъ заинтересовани въ тѣзи аварии; въ такъвъ случай и при липса на миролюбиво съглашение между всички заинтересовани страни, авариятѣ трѣбва да се уредятъ отъ мѣстнитѣ власти,

„Art. 27. Les Consuls pourront en particulier réclamer l'aide des Autorités locales pour l'arrestation ou l'incarcération d'individus inscrits ou non sur les rôles de l'équipage lorsqu'ils le jugeront nécessaire.

„Art. 28. Les autorités locales ne pourront intervenir directement qu'au cas où il se produirait des événements susceptibles de troubler l'ordre public, ou lorsqu'un de leurs ressortissants se trouverait mêlé à l'affaire. Elles devront alors requérir l'assistance du Consul et agir en sa présence, à moins qu'il ne s'y refuse.

„Art. 29. Les fonctionnaires et agents consulaires pourront faire arrêter les officiers, matelots et individus faisant partie de l'équipage des navires de commerce de leur nation, lorsque ces personnes auront déserté lesdits navires, et les réintégrer à bord ou les faire transporter dans leur pays. Dans ce but, ils s'adresseront par écrit aux autorités locales et devront justifier par des documents officiels, et notamment par la production des rôles de l'équipage ou des registres de bord, que les personnes réclamées faisaient partie de l'équipage.

„Art. 30. La remise des déserteurs ne pourra être refusée que s'il est prouvé qu'ils étaient, au moment de leur inscription dans les rôles, les ressortissants du pays auquel l'extradition est demandée.

„Art. 31. Les autorités locales, après avoir prêté leur concours à l'arrestation des déserteurs, devront retenir ces derniers dans les prisons locales. Le Consulat remboursera les frais. Si le Consul n'a pas trouvé l'occasion de les réintégrer ou de les faire rapatrier dans les trois mois, les autorités locales seront libres de les relaxer et ils ne pourront être à nouveau inquiétés par elles pour le même fait.

„Art. 32. Au cas où le déserteur se serait rendu coupable d'un fait délictueux sur le territoire de l'Etat où il se trouve, sa remise au Consul pourra être retardée jusqu'à ce que les tribunaux locaux aient statué et que leur sentence ait reçu pleine et entière exécution.

„Art. 33. Toutes les fois qu'il n'y aura pas de stipulations contraires entre les armateurs, chargeurs et assureurs, les avaries que les navires des deux Pays auront souffertes en mer, soit qu'ils entrent dans les ports respectifs volontairement ou par relâche forcée, seront réglées par les Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls ou Agents Consulaires de leur nation, à moins que des sujets du pays dans lequel résideront lesdits agents, ou ceux d'une tierce Puissance, ne soient intéressés dans ces avaries; dans ce cas, et à défaut de compromis amiable entre toutes les Parties intéressées, elles devraient être réglées par l'Autorité locale.

„Чл. 34. Когато някой корабъ, принадлежащ на правителството или на някой подданици на една отъ договорящитъ страни, прѣтърпи корабокрушение или заседне на брѣга на другата, мѣстнитъ власти трѣба да съобщатъ за това на генералния консулъ, консула, вице-консула или консулския агентъ въ окръжието, а при липса на такъвъ, ще трѣбва да се увѣдоми генералниятъ консулъ, консултътъ, вице консултътъ или консулскиятъ агентъ, който прѣбивава най-близо до мѣстото на случката.

„Всички дѣйствия по спасяването на българските кораби, които биха прѣтърпили корабокрушение или заседнали въ териториялнитъ води на Италия, ще бждатъ направлявани отъ генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ или консулските агенти на България; обратно, всички дѣйствия по спасяването на италианските кораби, които биха прѣтърпили корабокрушение или заседнали въ териториялнитъ води на България, ще бждатъ направлявани отъ генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ или консулските агенти на Италия.

„Мѣстнитъ власти на двѣтѣ страни не ще могатъ да се намѣсятъ, освѣнъ за да помагатъ на консулските агенти за запазване реда, за гарантиране интереситъ на спасителитъ непринадлежащи на екипажа, както и да бдятъ за изпълнението на прѣдписанията досѣжно внасянето и изнасянето на спасенитъ стоки.

„Въ случай на отсъствие и до пристигането на генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ или консулските агенти, или пъкъ на делегираното отъ тѣхъ за тази цѣль лице, мѣстнитъ власти трѣбва да взематъ всички необходими мѣрки за защитата на лицата и запазването на спасенитъ отъ корабокрушението прѣдмети.

„Намѣсата на мѣстнитъ власти, въ тѣзи различни случаи, нѣма да дава поводъ за изискването на каквито и да било разноси, освѣнъ тѣзи, които ще послѣдватъ при прѣдприетитъ работи за спасяването и за запазването на спасенитъ прѣдмети, както и тѣзи, на които се подлагатъ, въ подобенъ случай, мѣстнитъ кораби.

„Въ случай на съмнѣние върху народността на прѣтърпилитъ корабокрушение кораби, споменатитъ въ този членъ наредби ще бждатъ отъ изключителната компетентностъ на мѣстната власть.

„Договорящитъ страни се съгласяватъ, при това, щото спасенитъ стоки и вещи да не бждатъ подложени на никакво митническо право, освѣнъ ако тѣ бждатъ прѣдначинени за употрѣбление въ страната.

„Чл. 35. Въ случай на смъртъ на някой подданикъ на една отъ договорящитъ страни върху територията на другата, мѣстнитъ власти трѣбва да съобщатъ за това незабавно на генералния консулъ, консула, вице-консула или консулския агентъ, въ окръжието на когото е умрѣло лицето. Последниятъ отъ своя страна трѣбва да увѣдоми мѣстнитъ власти, когато тѣ първи сж били извѣстени за смъртния случай.

„Art. 34. Lorsqu'un navire appartenant au Gouvernement ou à des sujets de l'une des Hautes Parties contractante fera naufrage ou échouera sur le littoral de l'autre, les Autorités locales devront porter le fait à la connaissance du Consul Général, Consul, Vice-Consul ou Agent Consulaire de la circonscription, et, à son défaut, à celle du Consuls Général, Consul, Vice-Consul ou Agent Consulaire les plus voisins du lieu de l'accident.

„Toutes les opérations relatives au sauvetage des navires bulgares qui naufrageraient ou échoueraient dans les eaux territoriales de l'Italie, seront dirigées par les Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls ou Agents Consulaires de Bulgarie; réciproquement toutes les opérations relatives au sauvetage des navires italiens qui naufrageraient ou échoueraient dans les eaux territoriales de la Bulgarie, seront dirigées par les Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls ou Agents Consulaires d'Italie.

„L'intervention des Autorités locales n'aura lieu dans les deux Pays que pour assister les Agents Consulaires, maintenir l'ordre, garantir les intérêts des sauveteurs étrangers à l'équipage, et assurer l'exécution des dispositions à observer pour l'entrée et la sortie des marchandises sauvées.

„En l'absence et jusqu'à l'arrivée des Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls ou Agents Consulaires ou de la personne qu'ils délègueront à cet effet, les Autorités locales devront prendre toutes les mesures nécessaires pour la protection des individus et la conservation des objets qui auront été sauvés du naufrage.

„L'intervention des Autorités locales, dans ces différents cas, ne donnera lieu à la perception de frais d'aucune espèce, hors ceux que nécessiteront les opérations de sauvetage et la conservation des objets sauvés, ainsi que ceux auxquels seraient soumis en pareil cas, les navires nationaux.

„En cas de doute sur la nationalité des navires naufragés, les dispositions mentionnés dans le présent article seront de la compétence exclusive de l'Autorité locale.

„Les Hautes Parties contractantes conviennent en outre que les marchandises et effets sauvés ne seront sujets au paiement d'aucun droit de douane, à moins qu'on ne les destine à la consommation intérieure.

„Art. 35. En cas de décès d'un sujet de l'une des Parties Contractantes sur le territoire de l'autre, les Autorités locales devront en donner avis immédiatement au Consul Général, Consul, Vice-Consul ou Agent Consulaire dans la circonscription duquel le décès aura eu lieu. Ceux-ci, de leur côté, devront le même avis aux Autorités, locales, lorsqu'ils en seront informés les premiers.

„Когато единъ италианецъ умре въ България или единъ българинъ умре въ Италия, безъ да е оставилъ завѣщание, нито е назначилъ изпълнителъ на завѣщанието; или ако наследниците, било законни, било указани въ завѣщанието, или пъкъ нѣкои измежду тѣхъ бѣдатъ малолѣтни, недѣеспособни или отсъствувать, или ако назначенитъ изпълнители на завѣщанията не се намиратъ на мѣстото, дѣто ще се открие завѣщанието, генералнитъ консули, консулитъ, вице-консулитъ и консулскитъ агенти отъ отечеството на починалия иматъ право да пристѣпятъ послѣдователно къмъ слѣднитъ дѣйствия:

„1. Да запечатватъ, било служебно (d'office), било по молбата на заинтересованитъ страни всички движимости и книжа на починалия, като за това си дѣйствие увѣдомятъ мѣстната компетентна власть, която може да присѣтствува и да постави сѣщо печатитъ си. Тия печати, както и ония на консулския агентъ не могатъ да бѣдатъ вдигнати безъ присѣтствието на мѣстната власть. Обаче, ако слѣдъ едно извѣстие, отправено отъ консула или вице-консула до мѣстната власть, съ което се поканва да присѣтствува при вдигането на двойнитъ печати, послѣдната не се яви въ единъ срокъ отъ 48 часа, считанъ отъ получаването на извѣстието, агентътъ може да пристѣпи самъ къмъ тази операция.

„2. Да съставляватъ описъ на всички имоти и вещи на починалия, въ присѣтствието на мѣстната власть, ако, въ слѣдствие горѣпоменатото съобщение, тя би счела за нужно да присѣтствува при този актъ. Мѣстната власть подписва съставенитъ въ нейно присѣтствие протоколи, безъ, обаче, да има право да изиска каквито и да било такси за служебното ѝ намисане въ тѣзи актове.

„3. Да нареждатъ изваждането на публична продажъ на всички движимости отъ наследството, подлежащи на развала, и запазването на които е свързано съ известни мажнотии, както и на реколтитъ и прѣдметитъ, за продажбата на които биха се прѣдставили благоприятни обстоятелства.

„4. Да депозиратъ на сигурно мѣсто описанитъ вещи и цѣнности, да запазятъ размѣра на придобититъ креанси, както и събрания доходъ отъ рентитъ въ консулското помѣщение или да ги повѣрятъ на нѣкой търговецъ, прѣдставляющъ достатъчна гаранция. Тѣзи влогове ще трѣбва да се извършватъ въ единия и въ другия случай, въ съгласие съ мѣстната власть, която е присѣтствувала при по-раншнитъ дѣйствия, ако въ слѣдствие на поканата за свикване, споменатата въ слѣдващия параграфъ, нѣкои подданици на страната или на нѣкоя трета държава се явятъ като заинтересовани въ наследството, по завѣщание или по закона (ab intestat).

„5. Да оповѣстватъ смъртния случай и свикватъ чрезъ мѣстнитъ вѣстници и тия на страната на починалия, ако това е нужно, кредиторитъ, които биха се явили противъ наследството, останало по завѣщание или по закона, за да могатъ да прѣд-

„Quand un Italien en Bulgarie, ou un Bulgare en Italie, sera mort sans avoir fait de testament ni nommé d'exécuteur testamentaire, ou si les héritiers, soit légitimes, soit désignés par le testament, ou bien quelqu'un entre eux, étaient mineurs incapables ou absents, ou si les exécuteurs testamentaires nommés ne se trouvaient pas dans le lieu où s'ouvrira la succession, les Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls et Agents Consulaires de la nation du défunt auront le droit de procéder successivement aux opérations suivantes:

„1. Apposer les scellés, soit d'office, soit à la demande des parties intéressées, sur tous les effets meubles et papiers du défunt, en prévenant de cette opération l'Autorité locale compétente, qui pourra y assister et apposer également ses scellés. Ces scellés, non plus que ceux de l'Agent Consulaire, ne devront pas être levés sans que l'Autorité locale assiste à cette opération. Toutefois, si après un avertissement adressé par le Consul ou Vice-Consul à l'Autorité locale, pour l'inviter à assister à la levée des doubles scellés celle-ci ne s'était pas présentée dans un délai de 48 heures, à compter de la réception de l'avis, cet Agent pourra procéder seul à ladite opération.

„2. Former l'inventaire de tous les biens et effets du défunt, en présence de l'Autorité locale, si, par suite de la notification susindiquée elle avait cru devoir assister à cet acte. L'Autorité locale apposera sa signature sur les procès verbaux dressés en sa présence, sans que, pour son intervention d'office dans ses actes, elle puisse exiger des droits d'aucune espèce.

„3. Ordonner la vente aux enchères publiques de tous les effets mobiliers de la succession qui pourraient se détériorer et de ceux d'une conservation difficile, comme aussi des récoltes et effets, pour la vente desquels il se présentera des circonstances favorables.

„4. Déposer en lieu sur les effets et valeurs inventoriés, conserver le montant des créances que l'on réalisera, ainsi que le produit des rentes que l'on percevra, dans la maison consulaire, ou les confier à quelque commerçant présentant toutes garanties. Ces dépôts devront avoir lieu dans l'un ou l'autre cas, d'accord avec l'Autorité locale qui aura assisté aux opérations antérieures, si par suite de la convocation mentionnée au paragraphe suivant, des sujets du pays ou d'une Puissance tierce se présentaient comme intéressés dans la succession ab intestat ou testamentaire.

„5. Annoncer le décès et convoquer, au moyen des journaux de la localité et de ceux du pays du défunt, si cela était nécessaire, les créanciers qui pourraient exister contre la succession ab intestat ou testamentaire, afin qu'ils puissent présenter leurs

ставят респективните си документи по вземанитѣ си, надлежно удостоверени, въ срока опредѣленъ отъ законитѣ на всѣка една отъ двѣтѣ страни.

„Ако се явятъ кредитори противъ наслѣдството, оставено по завѣщание или по закона, изплащането на тѣхнитѣ креанси трѣбва да се извърши въ срокъ отъ 15 дена, считанъ отъ дена на приключването на описа, ако има срѣдства, които би могли да се прѣдназначатъ за тази цѣль, и въ противенъ случай, щомъ като нужнитѣ суми могатъ да бждатъ реализирани по най-подходящъ начинъ; или, най-сетне, въ единъ срокъ, опредѣленъ по взаимно съгласие между консулитѣ и болшинството на заинтересованитѣ.

„Ако респективните консули откажатъ изплащането на всичкитѣ или на частъ отъ креанситѣ, подъ прѣдлогъ, че стойноститѣ на наслѣдството сѣ недостатъчни, за да удовлетворятъ кредиторитѣ, тѣзи послѣднитѣ ще иматъ право да изискатъ отъ компетентната властъ, ако намиратъ това въ тѣхенъ интересъ, да имъ се разрѣши да се съюзятъ. Това разрѣшение, единъжъ добито по законнитѣ начини, установени въ всѣка една отъ двѣтѣ страни, консулитѣ или вице-консулитѣ трѣбва веднага да прѣдадатъ на съдебната властъ или на синдиката по несъстоятелността, споредъ комуто би се слѣдвало, всички документи, вещи или цѣнности, принадлежащи на наслѣдството по завѣщание или по закона (ab intestat); споменатитѣ агенти сѣ длъжни да прѣдставляватъ отсъствающитѣ наслѣдници, малолѣтнитѣ и недѣеспособнитѣ. Въ всѣки случай, генералнитѣ консули, консулитѣ и вице-консулитѣ не могатъ да прѣдаватъ наслѣдството, или придобититѣ суми, на законнитѣ наслѣдници или на тѣхнитѣ довърители, освѣнъ слѣдъ изтичането на единъ срокъ отъ шестъ мѣсеца, считанъ отъ дена, въ който извѣстието за смъртта е било обнародвано въ вѣстникитѣ.

„6. Да управляватъ и ликвидиратъ сами, или чрезъ лице, което тѣ ще назначатъ, подъ тѣхна отговорностъ, наслѣдството по завѣщание или по закона, безъ намѣсата на мѣстната властъ въ тѣзи операции, освѣнъ ако мѣстни подданици, или такива на една трета държава не прѣдвяватъ права въ наслѣдството, защото, въ такъвъ случай, ако се появятъ мъчнотии, произходящи отъ рекламации, отъ естество да повдигнатъ спорове, и понеже генералнитѣ консули, консулитѣ, вице-консулитѣ и консулскитѣ агенти, нѣматъ никакво право да турятъ край или да разрѣшаватъ тѣзи мъчнотии, мѣстнитѣ сѣдилища сѣ длъжни, споредъ както намиратъ за добръ, било да се погрижатъ за уравнието имъ, било да присѣдятъ. Казанитѣ консулски агенти дѣйствуватъ, въ такъвъ случай, като прѣдставители на наслѣдството по завѣщание или по закона, т. е. като си запазятъ управлението и правото да ликвидиратъ окончателно поменатото наслѣдство, както и правото да извършатъ продажбата на вещитѣ въ по-горѣ означенитѣ форми; тѣ ще бдятъ надъ интереситѣ на наслѣдникитѣ и ще

titres respectifs de créance, dûment justifiés, dans le délai fixé par les lois de chacun des deux pays.

„S'il se présentait des créanciers contre la succession testamentaire ou ab intestat, le paiement de leurs créances devrait s'effectuer dans le délai de 15 jours après la clôture de l'inventaire, s'il existait des ressources qui puissent être affectées à cet emploi, et dans le cas contraire, aussitôt que les fonds nécessaires auraient pu être réalisés par les moyens les plus convenables; ou, enfin dans le délai consenti, d'un commun accord, entre les Consuls et la majorité des intéressés.

„Si les Consuls respectifs se refusaient au paiement de tout ou partie des créances, en alléguant l'insuffisance des valeurs de la succession pour les satisfaire, les créanciers auront le droit de demander à l'Autorité compétente, s'ils le jugeaient utile à leurs intérêts, la faculté de se constituer en état d'union. Cette déclaration obtenue par les voies légales établies dans chacun des deux pays, les Consuls ou Vice-Consuls devront faire immédiatement la remise à l'Autorité judiciaire ou au Syndic de la faillite, selon qu'il appartiendra, de tous les documents, effets ou valeurs appartenant à la succession testamentaire ou ab intestat, lesdits Agents demeurant chargés de représenter les héritiers absents, les mineurs et les incapables. En tout cas, les Consuls Généraux, Consuls et Vice-Consuls ne pourront faire la délivrance de la succession ou de son produit aux héritiers légitimes ou à leurs mandataires qu'après l'expiration d'un délai de six mois à partir du jour où l'avis du décès aura été publié dans les journaux.

„6. Administrer et liquider eux-mêmes, ou par une personne qu'ils nommeront, sous leur responsabilité, la succession testamentaire ou ab intestat, sans que l'Autorité locale ait à intervenir dans lesdites opérations, à moins que des sujets du pays ou d'une tierce Puissance n'aient à faire valoir les droits dans la succession car, en ce cas, s'il survenait des difficultés provenant notamment de quelques réclamations donnant lieu à contestation, les Consuls Généraux, Consuls, Vice-Consuls et Agents Consulaires, n'ayant aucun droit pour terminer ou résoudre ces difficultés, les tribunaux du pays devront en connaître selon qu'il leur appartient d'y pourvoir ou de les juger. Lesdits Agents Consulaires agiront alors comme représentants de la succession testamentaire ou ab intestat, c'est-à-dire que, conservant l'administration et le droit de liquider définitivement ladite succession comme aussi celui d'effectuer les ventes d'effets dans les formes précédemment annoncées, ils veilleront aux intérêts des héritiers et auront la faculté de désigner des Avocats chargés de soutenir leurs droits devant les tribunaux. Il

иматъ правото да назначаватъ адвокати, на които ще бъде възложено да защищаватъ правата имъ прѣдъ сѣдилищата. Уговорено е, че тѣ ще врѣчватъ на тѣзи сѣдилища всички книжа и документи отъ естество да освѣтлятъ въпроса, който тѣ ще присѣждатъ. Генералнитѣ консули, консулитѣ и вице-консулитѣ или консулскитѣ агенти сѣ длѣжни, ако не подадатъ апелативна жалба, да изпълнятъ произнесената присѣда, въ който случай и ще продължаватъ, съ пълно право, ликвидирането, което е било прѣустановено до свършването на спора.

„7. Да учрѣдяватъ, ако се има нужда, настояничество или попечителство, съобразно съ законитѣ на респективнитѣ държави.

„Чл. 36. Когато единъ българинъ въ Италия или единъ италианецъ въ България почине въ нѣкоя мѣстностъ, дѣто нѣма консулски агентъ на неговото отечество, компетентната мѣстна властъ пристѣпва, съгласно съ законодателството на страната, къмъ описването на вещитѣ и къмъ ликвидирането на имотитѣ, които той е оставилъ и е длѣжна да даде, въ най-късъ срокъ, смѣтка за резултата отъ тѣзи операции на надлежната легация или на консулството или вице-консулството, което се намира най-близо до мѣстото, дѣто е отворено наслѣдството, било то по закона или по завѣщание. Отъ минутата, обаче, когато най-близкиятъ консулски агентъ до мѣстото, дѣто е отворено поменатото по закона или по завѣщание наслѣдство, се яви лично, или изпрати делегатъ на мѣстото, мѣстната властъ, която се е била намѣсила, е длѣжна да се съобрази съ прѣдписанията на прѣдшествующия членъ.

„Отдѣлъ IV.

„Закмочителни постановления.

„Чл. 37. Настоящата конвенция ще бъде ратифицирава отъ двѣтѣ страни съгласно респективнитѣ конституции на двѣтѣ държави. Ратификацитѣ ще бѣдатъ размѣнени въ София, по възможностъ въ най-късъ срокъ.

„Чл. 38. Настоящата конвенция ще бъде въ сила въ продължение на петъ години, начиная отъ размѣната на ратификацитѣ. Тя ще остане въ сила и слѣдъ тази дата, чрѣзъ тацитно подновяване, дотогава, докато никоя отъ договорящитѣ страни не я денонсира, и дванадесетъ мѣсеца слѣдъ момента, въ който съобщението за денонсирането е било врѣчено отъ едната отъ договорящитѣ страни на другата.

„Чл. 39. Въ случай на споръ между договорящитѣ страни по тълкуването и прилагането на настоящата конвенция, договорящитѣ страни се съгласяватъ да се отнесатъ за разрѣшението на този споръ, ако прѣговоритѣ, заведени по дипломатически редъ направо между тѣхъ, не успѣятъ, до постоянния арбитраженъ сѣдъ въ Хага, съобразно разпорежданията на международната конвенция отъ 18 октомврий 1907 г., относяща се до мирното разрѣшение на международнитѣ стѣлкновения.

est bien entendu qu'ils remettront à ces tribunaux tous les papiers et documents propres à éclairer la question soumise à leur jugement. Le jugement prononcé, les Consuls Généraux, Consuls et Vice-Consuls ou Agents Consulaires devront l'exécuter s'ils ne forment pas appel, et ils continueront alors de plein droit la liquidation qui aurait été suspendue jusqu'à la conclusion du litige.

„7. Organiser, s'il y a lieu, la tutelle ou curatelle, conformément aux lois des pays respectifs.

„Art. 36. Lorsqu'un Bulgare en Italie ou un Italien en Bulgarie sera décédé sur un point où il en se trouverait pas d'Agent Consulaire de sa nation, l'Autorité territoriale compétente procédera, conformément à la législation du Pays, à l'inventaire des effets et à la liquidation des biens qu'il aura laissés et sera tenue de rendre compte, dans le plus bref délai possible, du résultat de ces opérations à la Légation qui doit en connaître, ou au Consulat ou Vice-Consulat le plus voisin du lieu où se sera ouverte la succession ab intestat ou testamentaire. Mais, dès l'instant que l'Agent Consulaire le plus rapproché du point où se serait ouverte ladite succession ab intestat ou testamentaire, se présenterait personnellement ou enverrait un délégué sur les lieux, l'Autorité locale qui sera intervenue devra se conformer à se que prescrit l'article précédent.

„Titre IV.

„Dispositions finales.

„Art. 37. La présente Convention sera ratifiée de part et d'autre conformément aux Constitutions respectives des deux Etats. Les ratifications seront échangées à Sophia dans le plus bref délai possible.

„Art. 38. La présente Convention restera en vigueur pendant 5 ans à partir de l'échange des ratifications. Elle demeurera en vigueur au-delà de cette date, par tacite reconduction, tant que ni l'une ni l'autre des Hautes Parties Contractantes ne l'aura dénoncée, et douze mois encore après le moment où cette dénonciation aura été notifiée à l'autre par l'une des Hautes Parties Contractantes.

„Art. 39. Au cas où un différend s'élèverait entre les Hautes Parties Contractantes touchant l'interprétation ou l'exécution de la présente Convention, les Hautes Parties Contractantes conviennent de s'en remettre pour la solution de ce différend au cas où les négociations diplomatiques directement poursuivies entre Elles n'auraient pas abouti, à la Cour permanente d'arbitrage de La Haye, conformément aux dispositions de la Convention Internationale du 18 octobre 1907 pour le Règlement pacifique des conflits internationaux.

„Въ удостоверение на което респективниятъ пълномощници поставиха подписитъ си и отпечатъка на печатитъ си.

„Съставенъ въ два оригинални екземпляра въ София на 25 февруарий — 10 мартъ 1910 г.

(п.) С. Паприковъ. (п.) Ф. Куки Боасо.“

„En foi de quoi, les plénipotentiaires respectifs ont apposé leurs signatures et l'empreinte de leurs sceaux.

„Fait en double original à Sophia, le 25 février — 10 mars 1910.

(s.) S. Paprikoff. (s.) Cucchi Boasso.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прѣдложението за одобрение сключената между българското и италианското правителства консулска конвенция, която по рѣшението на Събранието сега не се чете, заради това, защото г. г. народни прѣдставители я иматъ и имъ е известна, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема. (Ржкоплѣскане отъ мнозинството)

Нѣкой отъ прѣдставителитъ: Да се вдигне засѣданието.

Министъръ Н. Мушановъ: Въпросътъ за Троянския санаториумъ ще мине безъ дебати.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Слѣдва второто четене на законопроекта за построяване санаториумъ за гърдоболни въ Троянската околия. Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за построяване санаториумъ за гърдоболни въ Троянската околия.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ заглавнето на законопроекта, както се прочете отъ

г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Чете)

„Чл. 1. Одобрява се построяването на санаториумъ за гърдоболни въ Троянската околия, на стойностъ 250.000 л.“

Въ тоя членъ има само една добавка. Тамъ, дѣто е казано „санаториумъ за гърдоболни“, прибавятъ се думитъ „и отъ двата пола“.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 1, както го е приела комисията и както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Чете)

„Чл. 2. Отъ тая сума да се прѣдвижда ежегодно въ бюджета на Министерството на общественитъ сгради, пѣтищата и съобщенията, до свършването на постройката, нужния кредитъ, споредъ направената работа“.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ чл. 2, както е приетъ отъ комисията и както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Засѣданието се отлага за въ 2 ч. подиръ пладне.

(Вдигнато въ 12 ч. 10 м. на пладне)

Прѣдседателствующъ подпрѣдседателъ: Н. Гимиджийски.

Секретаръ: Д-ръ А. Гиргиновъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбовъ.